

EUROOPAN NEUVOSTON IHMISOIKEUSSOPIMUSTEN VALVONTAELINTEN VIIMEISIMMÄT SAAMELAISIA KOSKEVAT SUOSITUKSET			
Sopimusvalvontaelin	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja (1992) Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus CM/RecChL(2024)4, hyväksytty 9.10.2024	Recommends that the Finnish authorities take account of all the observations and recommendations of the Committee of Experts and, as a matter of priority: 1. further strengthen education in Inari Sami, North Sami and Skolt Sami, also outside the Sami Homeland, especially by providing permanent financing for language nests and adult education; 2. take further measures to ensure the effective use of Inari Sami, North Sami, Skolt Sami and Swedish in social and health care services; 4. take measures to increase awareness and tolerance in the society as a whole vis-à-vis the regional or minority languages of Finland and the cultures they represent.	suosittelee, että Suomen viranomaiset ottavat huomioon kaikki asiantuntijakomitean havainnot ja suositukset sekä kiireellisesti 1. edelleen vahvistavat inarinsaamen, pohjoissaamen ja koltansaamen opetusta, myös saamelaiden kotiseutualueen ulkopuolella, erityisesti myöntämällä pysyvän rahoituksen kielipesille ja aikuiskoulutukselle; 2. ryhtyy lisätoimiin varmistukseen, että inarinsaamea, pohjoissaamea, koltansaamea ja ruotsia käytetään tehokkaasti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa; 4. ryhtyy toimiin Suomen alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä sekä niiden edustamia kulttuureja koskevan tietoisuuden ja suvaitsevaisuuden lisäämiseksi koko yhteiskunnassa.	rekommenderar att de finska myndigheterna ska beakta sakkunnigkommitténs alla observationer och rekommendationer och skyndsamt 1. ytterligare stärka undervisningen på enaresamiska, nordsamiska och skoltsamiska, också utanför det samiska hembygdsområdet, särskilt genom att bevilja språkbon och vuxenutbildning permanent finansiering; 2. vidta ytterligare åtgärder för att säkerställa att enaresamiska, nordsamiska, skoltsamiska och svenska används effektivt inom social- och hälsovårdstjänsterna; 4. vidta åtgärder för att i hela samhället öka kunskapen om och toleransen gentemot Finlands landsdels- och minoritetsspråk och de kulturer som de representerar.

Sopimusvalvontaelin	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus (1995) Euroopan neuvoston ministerikomitean päätöslauselma CM/ResCMN(2025)6, hyväksytty 9.7.2025	The authorities are invited to take account of the detailed observations and recommendations contained in the Advisory Committee's sixth opinion. In particular, they should take the following priority recommendations [2] to improve further the implementation of the Framework Convention: 1. carry out a comprehensive and independent assessment of the impact of the budget cuts implemented as part of the currently ongoing austerity measures on persons affiliating with national minorities (see paragraph 67, Article 4); 2. ensure, in close consultation with all segments of the Sami, that decisions at all levels concerning the traditional use of land do not adversely affect the ability of the Sami to preserve and develop their cultures, languages and identities, including their traditional ways of life. The authorities should complete their preparation for the ratification of the ILO No. 169 concerning Indigenous and Tribal Peoples (see paragraph 90, Article 5); 3. enhance their efforts to promote trust, mutual respect and understanding towards persons affiliating with all minorities. In this context, the authorities should refrain from and promptly and unequivocally condemn all incidents of hate speech, in	Viranomaisia pyydetään ottamaan huomioon neuvoa-antavan komitean kuudennessa raportissa esitetyt yksityiskohtaiset huomiot ja suositukset. Viranomaisten olisi erityisesti pantava täytäntöön seuraavat ensisijaiset suositukset tehostaakseen entisestään puiteyleissopimuksen täytäntöönpanoa: 1. arvioitava kattavasti ja riippumattomasti meneillään olevien säästötoimien yhteydessä toteutettujen budjettileikkausten vaikutuksia kansallisiin vähemmistöihin kuuluviin henkilöihin (ks. 67.kappale; 4 artikla); 2. varmistettava kaikkia saamelaisryhmiä tiiviisti konsultoiden, että perinteisestä maankäytöstä eri tasoilla tehdyt päätökset eivät heikennä saamelaisten edellytyksiä ylläpitää ja kehittää kulttuurejaan, kieliään ja identiteettejään, myös perinteisiä elämäntapojaan. Viranomaisten olisi saatettava päätökseen valmistelunsa alkuperäis- ja heimokansoja koskevan ILO:n yleissopimuksen nro 169 ratifioimiseksi (ks. 90. kappale; 5 artikla); 3. tehostettava toimiaan edistääkseen luottamusta, keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä kaikkia vähemmistöihin kuuluvia kohtaan. Tähän liittyen	Myndigheterna uppmanas beakta de detaljerade observationerna och rekommendationerna i den rådgivande kommitténs sjätte yttrande. Myndigheterna bör särskilt genomföra följande primära rekommendationer[2] för att ytterligare effektivisera genomförandet av ramkonventionen: 1. genomföra en omfattande och oberoende bedömning av vilka konsekvenser budgetnedskärningarna i samband med de pågående sparåtgärderna har för personer som tillhör nationella minoriteter (se punkt 67, artikel 4), 2. i tät samverkan med alla samegrupper säkerställa att beslut på alla nivåer om traditionell markanvändning inte försämrar samernas möjligheter att bibehålla och utveckla sina kulturer, språk och identiteter, inklusive deras traditionella levnadssätt. Myndigheterna bör slutföra beredningen för ratificering av ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk (se punkt 90, artikel 5), 3. intensifiera sina åtgärder för att främja förtroende, ömsesidig respekt och förståelse för alla som tillhör

	particular by political leaders, and foster intercultural dialogue and a spirit of tolerance and mutual respect among the public (see paragraph 105, Article 6); 4. assess, in close consultation with all segments of Sami community, the experiences of the truth and reconciliation process with a view to its possible expansion beyond 2025 (see paragraph 40, Article 3); 6. establish the Sami Psychosocial Support Unit, Uvja, which is being provided in the context of the work of the Truth and Reconciliation Commission concerning the Sami People, as a possibly permanent structure with adequate financial and human resources once an impact assessment of its work has been carried out and the present mandate of the commission has been completed (see paragraph 91, Article 5); 8. develop and provide educational materials, including digital materials, that accurately and adequately reflect Finland's ethnic and linguistic diversity and avoid stereotypes. All teachers should receive systematic and practical training in human rights, including minority rights, in order to effectively and sustainably promote intercultural education within the school environment (see paragraph 166, Article 12);	viranomaisten on kaikissa tilanteissa pidätyttävä vihapuheesta ja tuomittava välittömästi ja yksiselitteisesti erityisesti poliittisten johtajien käyttämä vihapuhe sekä edistettävä kulttuurienvälistä vuoropuhelua ja suvaitsevaisuuden ja keskinäisen kunnioituksen ilmapiiriä väestön keskuudessa (ks. 105. kappale; 6 artikla). 4. arvioitava totuus- ja sovintoprosessista saatuja kokemuksia kaikkia saamelaisyhteisön ryhmiä tiiviisti konsultoiden, jotta sen toiminta voisi mahdollisesti jatkua vuoden 2025 jälkeenkin (ks. 40. kappale; 3 artikla); 6. perustettava saamelaisia koskevan totuus- ja sovintokomission työskentelyn yhteydessä suunniteltu saamelainen psykososiaalisen tuen yksikkö (Uvja) mahdollisesti pysyvässä rakenteena, jolla on riittävät talous- ja henkilöresurssit, kunhan komission työskentelyn vaikutusarviointi on ensin valmistunut ja sen nykyinen tehtävä on saatettu päätökseen (ks. 91. kappale; 5 artikla); 8. laadittava ja tarjottava koulutusmateriaalia, myös digitaalista aineistoa, joka kuvastaa asianmukaisesti ja täsmällisesti Suomen etnistä ja kielellistä monimuotoisuutta kartaen stereotyyppioita. Kaikkien opettajien olisi	minoriteter; i anslutning till detta bör myndigheterna avhålla sig från och omedelbart och entydigt fördöma all hatretorik, i synnerhet från politiska ledare, samt främja interkulturell dialog och en anda av tolerans och ömsesidig respekt bland befolkningen (se punkt 105, artikel 6), 4. utvärdera erfarenheterna av sannings- och försoningsprocessen i tät samverkan med alla grupper i det samiska samfundet för att verksamheten ska ha en möjlighet att fortsätta efter 2025 (se punkt 40, artikel 3), 6. inrätta enheten för psykosocialt stöd för samer (Uvja), som har inrättats i anslutning till arbetet i sannings- och försoningskommissionen för samer, i form av en möjligen permanent struktur med tillräckliga finansiella och personalresurser så snart en konsekvensbedömning av dess arbete har genomförts kommissionens nuvarande mandat har löpt ut (se punkt 91, artikel 5), 8. ta fram och tillhandahålla utbildningsmaterial, även digitalt material, som ger en korrekt och adekvat bild av den etniska och språkliga diversiteten i Finland och
--	---	---	--

	9. effectively promote and ensure the provision of minority language education, including by providing high-quality educational materials, for persons affiliating with national minorities. Support for the teaching of Sami languages across the country should be increased, in particular by ensuring permanent and sufficient funding for language nests for all three Sami languages, and for distance learning, with a view to making them complementary mediums of instruction (see paragraph 184, Article 14); 10. enhance at all levels the effectiveness of consultation processes, to make them timely, inclusive and meaningful, and ensure that persons affiliating with national minorities are systematically consulted and are able to participate effectively in decision-making processes on administrative, policy and legislative matters relevant for the implementation of minority rights (see paragraph 192, Article 15).	saatava järjestelmällistä ja käytännöllistä, myös vähemmistöjen oikeuksia koskevaa ihmisoikeuskoulutusta, jotta kulttuurienvälistä koulutusta voidaan edistää kouluympäristössä tehokkaasti ja kestävästi (ks. 166. kappale; 12 artikla); 9. tosiasiallisesti edistettävä ja järjestettävä kansallisiin vähemmistöihin kuuluville kohdennettua vähemmistökielten opetusta ja vähemmistökielistä koulutusta myös tarjoamalla laadukasta koulutusmateriaalia. Saamen kielten opetuksen tukea tulisi lisätä kaikkialla maassa, etenkin takaamalla pysyvä ja riittävä rahoitus kaikkia kolmea saamen kieltä koskevalle kielipesätoiminnalle sekä etäopetukselle, jotta niistä tulisi täydentäviä opetuskeinoja (ks. 184. kappale; 14 artikla). 10. tehostettava kuulemisprosesseja kaikilla tasoilla, jotta niistä tulee oikea-aikaisia, osallistavia ja merkityksellisiä, sekä varmistettava, että kansallisiin vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä kuullaan järjestelmällisesti ja että he voivat tosiasiallisesti osallistua päätöksentekoprosesseihin hallinto-, politiikka- ja lainsäädäntöasioissa, joilla on merkitystä vähemmistöoikeuksien toteutumisen kannalta (ks. 192. kappale;	som undviker stereotyper Alla lärare bör få systematisk och praktisk utbildning i mänskliga rättigheter, även i minoriteters rättigheter, för att på ett effektivt och hållbart sätt främja interkulturell utbildning i skolmiljön (se punkt 166, artikel 12), 9. de facto främja och trygga ordnandet av undervisning i och utbildning på minoritetsspråk för personer som tillhör nationella minoriteter, även genom att tillhandahålla utbildningsmaterial av hög kvalitet. Stödet för undervisning i samiska språk i hela landet bör ökas, i synnerhet genom att garantera permanent och tillräcklig finansiering för språkboversamhet på alla tre samiska språk och för distansundervisning, för att göra dem till kompletterande undervisningsmetoder (se punkt 184, artikel 14), 10. effektivisera processerna för hörande på alla nivåer för att de ska ske i rätt tid och vara inkluderande och betydelsefulla samt säkerställa att personer som tillhör nationella minoriteter hörs systematiskt och de facto kan delta i beslutsprocesser i administrativa, politiska och lagstiftningsrelaterade frågor som är relevanta för tillgodoseendet av
--	--	--	--

		15 artikla).	minoriteters rättigheter (se punkt 192, artikel 15).
Sopimusvalvontaelin	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
Yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (2011) Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmän Suomea koskeva arviointiraportti GREVIO/Inf(2019)9, hyväksytty 2.9.2019	9. GREVIO encourages the Finnish authorities to conduct dedicated surveys on all forms of violence against women at regular intervals and to carry out a population-based survey to assess Sámi women's exposure to sexual and domestic violence as a starting point for further policy measures. (paragraph 47 of the report) 18. GREVIO strongly encourages the Finnish authorities to ensure, among local, municipal and regional authorities and social services, the setting-up of programmes to ensure the recovery of victims from violence and to ensure their economic independence, in the area of financial assistance, education, training and assistance in finding employment. Specific attention should be given to the provision of affordable, permanent housing to all women victims of violence and their children, in particular to victims who cannot stay in their home and as a follow-up measure after a stay at a women's shelter. Higher degrees of awareness of the different forms of violence against women, and cultural sensitivity towards the specific situation of	9. GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia tekemään säännöllisin väliajoin eri kohderyhmille suunnattuja kyselytutkimuksia kaikista naisiin kohdistuvan väkivallan muodoista sekä väestöpohjaisen tutkimuksen, jotta pystyttäisiin arvioimaan saamelaisnaisten alistuneisuutta seksuaaliselle väkivallalle ja perheväkivallalle ja saataisiin siten lähtökohtaa poliittisille jatkotoimille (raportin 47. kohta). 18. GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia varmistessaan, että paikallisten, kunnallisten ja alueellisten viranomaisten sekä sosiaalipalvelujen keskuudessa otetaan käyttöön ohjelmia, joilla pyritään varmistamaan uhrien toipuminen väkivallasta ja taloudellinen riippumattomuus auttamalla heitä taloudellisesti, kouluttamalla heitä ja avustamalla heitä työsaannissa. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä kohtuuhintaisten, pysyvien asuntojen tarjoamiseen kaikille väkivallan naisuhreille ja heidän lapsilleen, etenkin uhreille, jotka eivät voi jäädä kotiinsa, ja	

	women from national minorities such as the Sámi as well as other distinct groups of women in Finland, are also needed. The aim of such heightened awareness must be the provision of adequate support tailored to the individual specificities, rights and needs of all victims, and to overcome language barriers. (paragraph 104 of the report) 22. GREVIO encourages the Finnish authorities to ensure the services of the Nollalinja national telephone helpline in a wider variety of languages, in particular Sámi, in order to reduce the language barriers that some women in Finland currently experience when seeking help. GREVIO also encourages the Finnish authorities to actively advertise the Nollalinja helpline as a service for all forms of violence which women in Finland may experience, in particular forced marriage, FGM and “honour-related” forms of violence. (paragraph 120 of the report)	naisten turvakodissa oleskelleille uhreille jatkotoimena. Lisäksi on parannettava tietoisuutta naisiin kohdistuvan väkivallan eri muodoista sekä kulttuurisensitiivisyyttä kansallisiin vähemmistöihin, kuten saamelaisiin, ja muihin Suomen erityisiin naisryhmiin kuuluvien naisten erityistä tilannetta kohtaan. Tällä tietoisuuden parantamisella on pyrittävä tarjoamaan asianmukaista tukea, joka on sovitettu kaikkien uhrien yksilöllisiin erityispiirteisiin, oikeuksiin ja tarpeisiin sekä ylittämään kieliesteet (raportin 104. kohta). 22. GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia varmistamaan valtakunnallisen auttavan Nollalinja-puhelinpalvelun tarjoamisen nykyistä useammalla kielellä, etenkin saamen kielellä, vähentääkseen niitä kieliesteitä, joita osa Suomessa asuvaista naisista nykyisin kohtaa hakiessaan apua. GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia myös tiedottamaan aktiivisesti Nollalinja-puhelinpalvelusta palveluna, jossa käsitellään kaikkia naisten Suomessa kohtaamia väkivallan muotoja, erityisesti pakkoavioliittoja, naisten sukuelinten silpomista ja erilaista ”kunniaväkivaltaa” (raportin 120. kohta).	
--	---	---	--

Yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (2011) Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmän Suomea koskeva ensimmäinen temaattinen arviointiraportti GREVIO(2024)9, hyväksytty 3.12.2024	4. Preventive intervention and treatment programmes (Article 16) a. Programmes for perpetrators of domestic violence 10. GREVIO strongly encourages the Finnish authorities to: a. roll out programmes for perpetrators of domestic violence throughout the country, including by setting up culturally and linguistically appropriate programmes for Sami boys and men and providing them with sustainable funding that is sufficient to ensure their long-term functioning and the ability to retain trained staff; b. ensure that perpetrator programmes are widely attended, including by incorporating them into the criminal justice system as a tool to reduce recidivism. (paragraph 87) 2. General support services (Article 20) a. Social services 13. Recalling its findings in the baseline evaluation report, GREVIO strongly encourages the Finnish authorities to establish long-term support services to ensure the recovery of victims from violence and to ensure their economic independence. GREVIO further strongly encourages the Finnish authorities to provide adequate support tailored to the specific needs, rights and circumstances of	4. Ennalta ehkäisevät puuttumis- ja hoito ohjelmat (16 artikla) a. Perheväkivallan tekijöille tarkoitetut ohjelmat 10. GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia: a. ottamaan koko maassa käyttöön perheväkivallan tekijöille tarkoitettuja ohjelmia muun muassa perustamalla kulttuurisesti ja kielellisesti kohdennettuja ohjelmia saamelaispojille ja -miehille sekä antamalla näille ohjelmille kestävän rahoituksen, joka riittää varmistamaan niiden pitkäaikaisen toiminnan ja koulutetun henkilöstön saamisen niihin; b. varmistamaan laajan osallistumisen väkivallantekijöille tarkoitettuihin ohjelmiin mukaan lukien sisällyttämällä ne rikosoikeusjärjestelmään uusintarikollisuuden vähentämisen välineenä. (para 87). 2. Yleiset tukipalvelut (20 artikla) a. Sosiaalipalvelut 13. GREVIO muistuttaa perustilan arviointiraportissaan tekemistään havainnoista ja kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia ottamaan käyttöön pitkäaikaisia tukipalveluja varmistaakseen väkivallan uhrien toipumisen ja heidän taloudellisen	
--	---	---	--

	all victims while acknowledging the need to raise awareness of the various forms of violence against women, overcome language barriers and increase cultural sensitivity towards the specific situations of women from national minorities, for example Sami women (paragraph 103). 3. Specialist support services (Article 22) 15. Recalling the findings issued in GREVIO's baseline evaluation report, GREVIO urges the Finnish authorities to take measures to: a. increase the number and capacity of women-only shelters providing safe accommodation to victims of all forms of violence against women, in line with the standards set by the Istanbul Convention and in an adequate geographical distribution, with the aim of achieving the standard set in the Explanatory Report to the Istanbul Convention of one family place per 10 000 head of population; b. ensure that shelters can accommodate and cater for the needs of women subject to intersectional discrimination, including Sami women and women with addiction issues; c. ensure the availability of immediate, medium and long-term specialist support services, including psychological support to victims of all forms of violence against women, in an appropriate geographical	riippumattomuutensa. Lisäksi GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia tarjoamaan asianmukaista tukea, joka sovitetaan kaikkien uhrien erityisiin tarpeisiin, oikeuksiin ja olosuhteisiin, sekä tunnustamaan samalla tarpeen lisätä tietoisuutta naisiin kohdistuvan väkivallan eri muodoista, ylittää kielelliset esteet ja lisätä kulttuurisensitiivisyyttä kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien naisten, kuten saamelaisnaisten, erityisten tilanteiden suhteen. (para 103). 3. Erityistukipalvelut (22 artikla) 15. GREVIO muistuttaa perustilan arviointiraportissaan tekemistään havainnoista ja vaatii Suomen viranomaisia ryhtymään toimenpiteisiin, joilla a. lisätään yksinomaan naisille tarkoitettuja, turvallista majoitusta naisiin kohdistuvan väkivallan, kaikissa muodoissaan, uhreille tarjoavia turvakoteja ja niiden asiakaspaikkoja Istanbulin sopimuksen vaatimusten mukaisesti ja sijoittaen ne maantieteellisesti asianmukaisella tavalla, jotta Suomi saavuttaisi Istanbulin sopimuksen selitysmuistiossa asetetun tason, joka on yksi perhepaikka 10 000 henkilöä kohti; b. varmistetaan, että turvakodit pystyvät	
--	--	---	--

	distribution, while catering for the specific needs of vulnerable women subject to intersectional discrimination. (paragraph 122)	majoittamaan intersektionaalisen syrjinnän kohteeksi joutuneita naisia, kuten saamelaisnaisia ja päihdeongelmaisia naisia, ja vastaamaan heidän tarpeisiinsa; c. varmistetaan, että saatavilla on sekä välittömästi että keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä asiantuntijoiden antamia tukipalveluja, kuten psykologista tukea naisiin kohdistuvan väkivallan, sen kaikissa muodoissa, uhreille, ja että nämä palvelut jakautuvat maantieteellisesti asianmukaisella tavalla, samalla, kun huolehditaan intersektionaalisen syrjinnän kohteeksi joutuneiden haavoittuvien naisten erityisistä tarpeista. (para 122).	
Yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (2011) Osapuolten komitean suositukset IC-CP(2025)5, hyväksytty 5.6.2025	4. regularly conduct awareness-raising campaigns on all forms of violence against women to challenge societal norms and gender stereotypes, in collaboration with human rights institutions, civil society organisations and media entities, while prioritising targeted preventive measures for women at risk of intersectional discrimination such as women with disabilities and Sami women and ensuring systematic impact assessments of awareness initiatives and prevention efforts (Article 12); 6. establish perpetrator programmes for domestic violence throughout the country,		

	including culturally and linguistically appropriate programmes for Sami boys and men, with sustainable funding to support long-term operation and staff retention, while incorporating these programmes into the criminal justice system to effectively reduce recidivism (Article 16); 8. establish comprehensive long-term support services to facilitate victims' recovery and economic independence, ensuring tailored, culturally sensitive assistance that meets the specific needs, rights and circumstances of all victims, including Sami women (Article 20); 9. increase the number and ensure the adequate geographical distribution of womenonly shelters in accordance with the standards of the Istanbul Convention, providing safe accommodation for all victims, including those at risk of intersectional discrimination, such as Sami women and women with addiction issues, while guaranteeing access to immediate, medium, and long-term specialist support services, including psychological care (Article 22); 10. expand the network of SERI rape crisis centres to remote areas, in particular the Sami homeland, in order to ensure holistic support to all victims of sexual violence,		
--	--	--	--

	including immediate and long-term psychosocial care, while eliminating barriers to access such services, such as the 30-day time limit (Article 25);		
YHDISTYNEIDEN KANSAKUNTIEN IHMISOIKEUSSOPIMUSTEN VALVONTAELINTEN VIIMEISIMMÄT SAAMELAISIA KOSKEVAT SUOSITUKSET			
Sopimusvalvontaelin	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (1966) Ihmisoikeuskomitean loppupäätelmät ja suositukset CCPR/C/FIN/CO/7, hyväksytty 23.3.2021	Implementation of the Covenant and its Optional Protocol 4. The Committee notes that Finnish higher courts have invoked the Covenant while reviewing domestic cases. It regrets, however, the lack of concrete examples of court cases in which the provisions of the Covenant have been directly applied, in particular by setting aside relevant domestic legal provisions in conflict with the Covenant. The Committee also expresses its concern that the Views adopted by the Committee in November 2018 <i>Sanila-Aikio v. Finland</i> (CCPR/C/124/D/2668/2015) and <i>Käkkäläjärvä et al. v. Finland</i> (CCPR/C/124/D/2950/2017)) regarding the right of self-determination of the Sami people (have not been implemented. On the contrary, the decisions of the Supreme Administrative Court of 5 July 2019, reinstating 97 individuals to the electoral role that the Electoral Committee of the	Yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan täytäntöönpano 4. Komitea panee merkille, että Suomen ylemmät tuomioistuimet ovat vedonneet yleissopimukseen arvioidessaan uudelleen kansallisten tuomioistuinten ratkaisuja. Komitea pitää kuitenkin valitettavana, ettei sopimusvaltio ole antanut käytännön esimerkkejä oikeustapauksista, joissa yleissopimuksen määräyksiä on sovellettu suoraan, erityisesti jättämällä soveltamatta kulloistakin asiaa koskevia kansallisia säännöksiä, jotka ovat olleet ristiriidassa yleissopimuksen kanssa. Lisäksi komitea ilmaisee huolensa siitä, ettei komitean marraskuussa 2018 hyväksymiä ratkaisuja saamelaiden itsemääräämisoikeudesta ole pantu täytäntöön. Päinvastoin, korkeimman hallinto-oikeuden 5. heinäkuuta 2019 tekemät päätökset, joilla 97 henkilöä palautettiin	Genomförande av konventionen och dess fakultativa protokoll 4. Kommittén noterar att de högre domstolarna i Finland har hänvisat till konventionen när de har sett över de nationella domstolarnas beslut. Kommittén beklagar dock att konventionsstaten inte har gett praktiska exempel på rättsfall där konventionens bestämmelser har tillämpats direkt, i synnerhet när det varit fråga om att låta bli att tillämpa de nationella bestämmelser som har stridit mot konventionen i de olika fallen. Kommittén är även bekymrad över att de avgöranden som kommittén gav i november 2018 om samernas självbestämmanderätt i ärendena¹ inte har genomförts. Tvärtom förefaller de beslut som högsta förvaltningsdomstolen fattat den 5 juli 2019 om att återuppta 97

¹ *Sanila-Aikio vs. Finland* (CCPR/C/124/D/2668/2015) och *Näkkäläjärvä m.fl. vs. Finland* (CCPR/C/124/D/2950/2017)

	Sami Parliament had removed, appear to run counter to the Views of the Committee. Furthermore, the Sami Parliament elections of September 2019 were not cancelled or postponed by the Government of Finland, thus resulting in a significant change in the composition of the Sami Parliament, with the entry of ethnic Finns, who are not considered to be Sami by the Sami Parliament (art. 2). 5. The State party should continue its efforts to inform and educate lawyers, prosecutors, judges, law enforcement officers and the public about the Covenant and its Optional Protocol. It should also promptly comply with all the Views adopted by the Committee with respect to the Sami indigenous people, through appropriate and effective mechanisms, so as to guarantee the right of victims to an effective remedy, in accordance with article 2 (3) of the Covenant. Human rights impact assessment 6. The Committee takes note of the human rights impact assessments of legislative and other policy proposals undertaken by various actors, such as the Council of Regulatory Impact Analysis. The Committee also notes that the constitutionality of legislation and the compliance with human rights obligations is supervised by the	saamelaiskäräjien vaaliluetteloon vaalilautakunnan poistettua heidät siitä, näyttävät olevan ristiriidassa komitean ratkaisujen kanssa. Suomen hallitus ei myöskään peruuttanut tai lykännyt syyskuussa 2019 pidettyjä saamelaiskäräjien vaaleja, minkä vuoksi saamelaiskäräjien kokoonpano muuttui merkittävästi, kun siihen otettiin mukaan etnisiä suomalaisia, joita saamelaiskäräjät ei katso saamelaisiksi (2 artikla). 5. Sopimusvaltion tulisi jatkaa pyrkimyksiään tiedottaa yleissopimuksesta ja sen valinnaisesta pöytäkirjasta sekä antaa niihin liittyvää koulutusta lakimiehille, syyttäjille, tuomareille, lainvalvontaviranomaisille ja suurelle yleisölle. Sopimusvaltion olisi myös viipymättä noudatettava kaikkia saamelaisten alkuperäiskansaa koskevia komitean ratkaisuja asianmukaisten ja tehokkaiden järjestelmien avulla taatakseen oikeudenloukkausten uhrien oikeuden tehokkaaseen oikeuskeinoon yleissopimuksen 2 artiklan 3 kappaleen mukaisesti. Ihmisoikeusvaikutusten arviointi 6. Komitea panee merkille, että eri toimijat, kuten lainsäädännön arviointineuvosto, arvioivat lainsäädäntöehdotusten ja muiden	personer i sametingets vallängd efter att de strukits från den av valnämnden stå i strid med kommitténs avgöranden. Finlands regering ställde inte heller in eller senarelade sametingsvalet i september 2019, varför sametingets sammansättning förändrades märkbart i och med att etniska finländare togs in som av sametinget inte betraktas som samer (artikel 2). 5. Konventionsstaten bör fortsätta sina ansträngningar för att informera om konventionen och dess fakultativa protokoll samt tillhandahålla utbildning om dessa till jurister, åklagare, domare, brottsbekämpande tjänstemän och den breda allmänheten. Konventionsstaten bör även utan dröjsmål efterleva kommitténs samtliga avgöranden om samerna som ursprungsfolk med hjälp av ändamålsenliga och effektiva system för att garantera rätten till effektiva rättsmedel för var och en vars rättigheter har kränkts i enlighet med artikel 2 stycke 3 i konventionen. Konsekvensbedömning angående mänskliga rättigheter 6. Kommittén noterar att olika aktörer, såsom rådet för bedömning av
--	---	---	---

	Chancellor of Justice and the Constitutional Law Committee. It is concerned, however, by reports of the lack of a systematic approach to such assessment and their limited effectiveness in upholding the rights of children, women, asylum seekers, migrants and the Sami people, in particular regarding the collection and analysis of relevant data (art. 2). 7. The State party should strengthen the mechanisms for human rights assessment of legislative and policy proposals prior to their adoption to ensure their compatibility with the Covenant, in particular with respect to any legislative and policy proposals concerning the rights of persons belonging to vulnerable groups. The State party should also improve its system of collecting reliable disaggregated data with a view to conducting impact assessments of legislation and policies on Covenant rights. Rights of the Sami indigenous people 42. The Committee acknowledges the steps taken by the State party to promote the rights of the Sami people, including the ongoing establishment of a truth and reconciliation commission. The Committee, however, remains concerned that, despite the Committee's Views adopted in that	politiikkaehdotusten ihmisoikeusvaikutuksia. Komitea panee myös merkille, että oikeuskansleri ja eduskunnan perustuslakivaliokunta valvovat lainsäädännön perustuslainmukaisuutta ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamista. Se on kuitenkin huolestunut tiedoista, joiden mukaan tätä arviointia ei tehdä järjestelmällisesti ja arviointi vaikuttaa vain rajallisesti lasten, naisten, turvapaikanhakijoiden, maahanmuuttajien ja saamelaisten oikeuksien ylläpitämiseen, etenkin kun on kyse tätä aihetta koskevien tietojen keruusta ja tarkastelusta (2 artikla). 7. Sopimusvaltion tulisi tehostaa järjestelmiä, joiden avulla arvioidaan lainsäädäntö- ja politiikkaehdotusten ihmisoikeusvaikutuksia ennen ehdotusten hyväksymistä, jotta varmistettaisiin niiden olevan sopusoinnussa yleissopimuksen kanssa erityisesti silloin, kun ne koskevat haavoittuviin ryhmiin kuuluvien ihmisten oikeuksia. Sopimusvaltion tulisi myös tehostaa järjestelmäänsä, jonka avulla se kerää luotettavia, eriteltyjä tietoja arvioidakseen lainsäädännön ja politiikan vaikutuksia yleissopimuksella turvattuihin oikeuksiin.	lagstiftningen, bedömer lagstiftningsförslag och andra politiska förslag utifrån deras konsekvenser för mänskliga rättigheter. Kommittén noterar även att justitiekanslern och riksdagens grundlagsutskott övervakar lagstiftningens grundlagsenlighet och överensstämmelse med mänskliga rättigheter. Kommittén är dock bekymrad över uppgifterna om att denna bedömning inte är systematisk och att bedömningen endast begränsat påverkar tillgodoseendet av barns, kvinnors, asylsökandes, invandrades och samers rättigheter, i synnerhet när det gäller att samla in och granska uppgifter i anslutning till detta (artikel 2). 7. Konventionsstaten bör effektivisera de system med vilka man bedömer de legislativa och politiska förslagens konsekvenser för mänskliga rättigheter innan förslagen antas för att säkerställa att de överensstämmer med konventionen, i synnerhet när det gäller rättigheterna för människor som hör till sårbara grupper. Konventionsstaten bör även effektivisera sitt system för att samla in pålitliga, specificerade uppgifter för att bedöma lagstiftningens och politikens konsekvenser för de rättigheter som garanteras i
--	---	---	--

	respect in November 2018, the Sami Parliament Act – in particular section 3, on the definition of a Sami, and section 9, on the obligation of the authorities to negotiate with the Sami Parliament in all far-reaching and important measures that may affect the status of the Sami as an indigenous people – has not yet been amended in a way that guarantees the Sami people’s right of self-determination. On the contrary, the decisions of the Supreme Administrative Court of 5 July 2019, and the Government’s decision not to cancel or postpone the Sami Parliament elections of September 2019 appear to run counter to the Views adopted by the Committee regarding the Sami (see paras. 4 and 5 above). The Committee is further concerned about reports that vague criteria used to assess the impact of measures, including development projects, on Sami culture and traditional livelihoods have resulted in the authorities’ failure to engage in meaningful consultations to obtain their free, prior and informed consent. The Committee also notes the State party’s delay in ratifying the Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169) of the International Labour Organization (arts. 1, 25 and 27). 43. The State party should: (a) Speed up the process of revising the Sami Parliament Act, in particular its sections 3, on the definition of Sami, and 9,	Saamelaisten alkuperäiskansan oikeudet 42. Komitea tunnustaa sopimusvaltion toimet, joihin se on ryhtynyt edistääkseen saamelaisten oikeuksia muun muassa käynnistämällä totuus- ja sovintokomission perustamisen. Komitea on kuitenkin edelleen huolestunut siitä, että huolimatta sen marraskuussa 2018 hyväksymistä saamelaisten oikeuksia koskevista ratkaisuista ei lakia saamelaiskäräjäistä edelleenkään ole muutettu siten, että lailla taattaisiin saamelaisille itsemääräämisoikeus muuttamalla etenkin lain 3 §:ää saamelaisen määritelmästä ja 9 §:ää, jossa säädetään viranomaisten velvoitteesta neuvotella saamelaiskäräjien kanssa kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana. Päinvastoin, korkeimman hallinto-oikeuden 5. heinäkuuta 2019 tekemät päätökset ja hallituksen päätös olla peruuttamatta tai siirtämättä saamelaiskäräjien vaaleja syyskuussa 2019 näyttävät olevan ristiriidassa saamelaisia koskevien komitean ratkaisujen kanssa (ks. 4. ja 5. kohta edellä). Komitea on huolestunut myös tiedoista, joiden mukaan toimenpiteiden, kuten	konventionen. Samernas rättigheter som ursprungsfolk 42. Kommittén uppskattar de åtgärder som konventionsstaten har vidtagit för att främja samernas rättigheter bland annat genom att ta initiativ till att tillsätta en sannings- och försoningskommission. Kommittén är dock oroad över att sametingslagen trots de avgöranden om samernas rättigheter som kommittén gav i november 2018 fortfarande inte har reviderats så att lagen garanterar självbestämmanderätt för samerna genom ändringar av i synnerhet lagens 3 § om definitionen av same och 9 § om myndigheternas skyldighet att förhandla med sametinget om alla vittsyftande och viktiga åtgärder, som på ett direkt och särskilt sätt kan inverka på samernas ställning som ett urfolk. Tvärtom förefaller högsta förvaltningsdomstolens beslut av den 5 juli 2019 och regeringens beslut att inte ställa in eller senarelägga sametingsvalet i september 2019 strida mot kommitténs avgöranden om samerna (se 4 och 5 punkten ovan). Kommittén är även bekymrad över uppgifterna att konsekvenserna
--	--	--	---

	on the principle of free, prior and informed consent, with a view to respecting the Sami people's right of self-determination, in accordance with article 25, read alone and in conjunction with article 27, as interpreted in the light of article 1 of the Covenant, and of implementing the Committee's Views adopted in November 2018 (<i>Sanila-Aikio v. Finland</i> (CCPR/C/124/D/2668/2015) and <i>Käkkäläjärvi et al. v. Finland</i> (CCPR/C/124/D/2950/2017)); (b) Review existing legislation, policies and practices regulating activities that may have an impact on the rights and interests of the Sami people, including development projects and extractive industries operations, with a view to ensuring, in practice, meaningful consultation with the Sami people to obtain their free, prior and informed consent; (c) Consider ratifying the Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169) of the International Labour Organization; (d) Step up its efforts to provide government and local officials, police officers, prosecutors and judges with appropriate training on the need to respect the rights of the Sami as an indigenous people.	kehityshankkeiden, vaikutuksia saamelaisten kulttuuriin ja perinteisiin elinkeinoihin on arvioitu epämääräisillä perusteilla, minkä vuoksi viranomaiset eivät ole käyneet tarkoituksenmukaisia neuvotteluja hankkiakseen saamelaisten vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen. Komitea panee myös merkille, ettei sopimusvaltio ole vielä ratifioinut ILO:n vuoden 1989 itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevaa yleissopimusta (nro 169) (1, 25 ja 27 artikla). 43. Sopimusvaltion tulisi (a) jouduttaa saamelaiskäräjästä annetun lain ja etenkin sen saamelaisen määritelmää koskevan 3 §:n ja vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatetta koskevan 9 §:n uudistamista kunnioittaakseen saamelaisten itsemääräämisoikeutta yleissopimuksen 25 artiklan mukaisesti, luettuna yksin ja yhdessä 27 artiklan kanssa, sellaisina kuin näitä artikloja tulkitaan yleissopimuksen 1 artiklan valossa, ja pannaakseen täytäntöön komitean marraskuussa 2018 hyväksymät ratkaisut; (b) arvioida uudelleen ne nykyiset	av olika åtgärder, såsom utvecklingsprojekt, på samernas kultur och traditionella näringar har bedömts på vaga grunder, varför myndigheterna inte har fört ändamålsenliga förhandlingar för att få ett fritt, informerat och på förhand givet samtycke av samerna. Kommittén noterar även att konventionsstaten fortfarande inte har ratificerat ILO:s konvention från 1989 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder (nr 169) (artikel 1, 25 och 27). 43. Konventionsstaten bör (a) påskynda revideringen av sametingslagen och i synnerhet 3 § om definitionen av same och 9 §, som gäller principen om ett fritt, informerat och på förhand givet samtycke, i syfte att respektera samernas självbestämmanderätt i enlighet med konventionens artikel 25 i sig och läst tillsammans med artikel 27 tolkade i ljuset av artikel 1 och i syfte att genomföra kommitténs avgöranden från november 2018; (b) se över de gällande författningar, den politik och den praxis som är avsedd att reglera den verksamhet
--	---	---	--

² Ibid.

		säädökset, politiikka ja käytännöt, joilla säännellään saamelaisten oikeuksiin ja etuihin mahdollisesti vaikuttavaa toimintaa, kuten kehityshankkeita ja kaivosteollisuuden toimintaa, varmistaakseen käytännössä tarkoituksenmukaiset neuvottelut saamelaisten kanssa heidän vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksensa hankkimiseksi; (c) harkita ILO:n vuoden 1989 itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen ratifioimista (nro 169); (d) jouduttaa pyrkimyksiään tarjota keskus- ja paikallishallinnon virkamiehille, poliiseille, syyttäjille ja tuomareille asianmukaista koulutusta tarpeesta kunnioittaa saamelaisten alkuperäiskansan oikeuksia.	som eventuellt påverkar samernas rättigheter och intressen, såsom utvecklingsprojekt och gruvindustrins verksamhet, för att i praktiken säkerställa ändamålsenliga förhandlingar med samerna för att få ett fritt, informerat och på förhand givet samtycke av dem; (c) överväga att ratificera ILO:s konvention från 1989 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder (nr 169); (d) påskynda sina ansträngningar för att tillhandahålla tjänstemännen inom central- och lokalförvaltningen, polisen, åklagarna och domarna lämplig utbildning om skyldigheten att respektera samernas rättigheter som ursprungsfolk.
Sopimusvalvontaelin	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (1966) Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia käsittelevän komitean loppupäätelmät ja suositukset E/C.12/CO/FIN/7, hyväksytty 5.3.2021	Non-Discrimination 14. The Committee notes with concern the reports of continuous discrimination against groups such as the Sámi or those with migration background, which necessarily hampers an equal exercise of rights in areas such as employment, housing and education. The Committee is also concerned at information about lack of visibility of these groups in the society in the State party (art. 2(2)).	Yhdenvertaisuus 14. Komitea panee huolestuneena merkille tiedot sellaisten ryhmien kuin saamelaisten tai maahanmuuttajataustaisten jatkuvasta syrjinnästä, joka väistämättä vaikeuttaa oikeuksien yhdenvertaista käyttämistä muun muassa työelämän, asumisen ja koulutuksen alalla. Komiteaa huolestuttavat myös tiedot näiden ryhmien näkymättömyydestä	Jämlikhet 14. Kommittén noterar med oro uppgifterna om fortsatt diskriminering av grupper såsom samerna eller personer med invandrarbakgrund, vilket oundvikligen gör det svårare att utöva rättigheterna på lika villkor, bland annat när det gäller arbetsliv, boende och utbildning. Kommittén är också oroad över uppgifter om dessa gruppers osynlighet i

	15. The Committee recommends that, in the revision of the Non-Discrimination Act and other relevant laws, the State party (a) expand the scope of its legislation to cover discrimination committed by individuals and (b) improve the effectiveness of the anti-discrimination institutional framework. The Committee also recommends that the State party implement the action plan to combat racism and discrimination and other relevant policies in a participatory manner, with particular attention to discrimination in the exercise of economic, social and cultural rights as well as to increasing the visibility of those groups who are not from the ethnic majority, with a view to promoting greater respect for cultural diversity in the State party. The Committee draws the attention of the State party to general comment No. 20 (2009) on non-discrimination in the enjoyment of economic, social and cultural rights. Linguistic rights 48. While noting that online teaching of Sámi languages has been rolled out, the Committee is concerned that education of and in Sámi languages remains insufficient, especially outside the Sámi homeland. It is also concerned at the fact that the right of the Sámi to receive services in their	sopimusvaltion yhteiskunnassa (2 artiklan 2 kappale). 15. Komitea suosittelee, että sopimusvaltio uudistaessaan yhdenvertaisuuslakia ja muuta syrjintään liittyvää lainsäädäntöään a) laajentaa lainsäädäntönsä soveltamisalan käsittämään yksilöiden harjoittaman syrjinnän ja b) tehostaa syrjinnän vastaista institutionaalista kehystä. Komitea suosittelee lisäksi, että sopimusvaltio panee rasismia ja syrjinnän vastaisen toimintaohjelman ja muut aiheeseen liittyvät toimintaperiaatteet täytäntöön osallistavasti, kiinnittäen erityistä huomiota syrjintään taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien käyttämisessä sekä etniseen enemmistöön kuulumattomien ryhmien näkyvyyden lisäämiseen edistääkseen nykyistä suurempaa kunnioitusta kulttuurista moninaisuutta kohtaan sopimusvaltiossa. Komitea kiinnittää sopimusvaltion huomiota yleiskommenttiin nro 20 (2009) yhdenvertaisuudesta taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien nauttimisessa. Kielelliset oikeudet 48. Komitea panee merkille, että saamen	konventionsstatens samhälle (artikel 2.2). 15. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att vid revideringen av diskrimineringslagen och annan lagstiftning som gäller diskriminering a) utvidga tillämpningsområdet för sin lagstiftning till att omfatta diskriminering som begås av individer och b) effektivisera den institutionella ramen mot diskriminering. Kommittén rekommenderar vidare konventionsstaten att genomföra handlingsplanen mot rasism och diskriminering och andra relevanta strategier på ett inkluderande sätt, med särskild tonvikt på diskriminering vid utövandet av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt på ökad synlighet för grupper som inte tillhör den etniska majoriteten i syfte att främja större respekt för kulturell mångfald i konventionsstaten. Kommittén vill fästa konventionsstatens uppmärksamhet vid sin allmänna kommentar nr 20 (2009) om jämlikhet vid utövandet av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Språkliga rättigheter
--	--	---	--

	languages, as provided by the Sámi Language Act, is not always guaranteed (arts. 13-15). 49. The Committee recommends that the State party recognize education of and in Sámi languages as a right. In this regard, it recommends that in the context of the implementation of the revised Strategy for the National Languages and the language policy programme, the State party improve the availability, accessibility and quality of Sámi languages education by (a) allocating more resources for the development of teaching materials, (b) training more Sámi languages teachers, (c) expanding the reach outside the Sámi homeland of existing Sámi languages courses, including those delivered through distance learning. Moreover, the Committee recommends that the State party ensure that actors in the health and social care sectors, including private ones and outside the Sámi homeland, comply with the obligation under the Sámi Language Act, to guarantee service provision in the Sámi languages. Cultural rights of the Sámi 50. The Committee is concerned that legislative changes, infrastructure projects and incursions into their lands have eroded the rights of the Sámi to maintain their way	kieltä on alettu opettaa etäopetuksena, mutta on huolestunut siitä, ettei saamen kielten opetusta ja saamenkielistä opetusta edelleenkään anneta riittävästi, varsinkaan saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Komiteaa huolestuttaa myös se, ettei saamen kieliläillä säädetty saamelaisten oikeus saada palveluja omilla kielillään aina toteudu (13–15 artikla). 49. Komitea suosittelee, että sopimusvaltio tunnustaa saamen kielten opetuksen ja saamenkielisen opetuksen oikeudeksi. Tältä osin komitea suosittelee, että kun sopimusvaltio panee täytäntöön uudistettua kansalliskielistrategiaa ja kielipoliittista ohjelmaa, se parantaa saamen kielten opetuksen ja saamenkielisen opetuksen saatavuutta, saavutettavuutta ja laatua a) osoittamalla nykyistä enemmän resursseja opetusmateriaalin kehittämiseen, b) kouluttamalla lisää saamen kieltä taitavia opettajia, ja c) laajentamalla nykyisten, myös etäopetuksena toteutettavien, saamen kielten kurssien saavutettavuutta saamelaisalueen ulkopuolella. Lisäksi komitea suosittelee, että sopimusvaltio varmistaa, että sosiaali- ja terveystieteiden toimijat, myös yksityiset ja saamelaisalueen ulkopuoliset toimijat, noudattavat saamen kielilakiin	48. Kommittén noterar att det numera ges undervisning i de samiska språken på distans, men är oroad över att det fortfarande inte finns tillräckligt med undervisning i eller på de samiska språken, särskilt utanför samernas hembygdsområde. Kommittén är också oroad över att samernas rätt att få tjänster på sitt eget språk i enlighet med samiska språklagen inte alltid tillgodoses (artiklarna 13–15). 49. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att erkänna undervisning i och på de samiska språken som en rättighet. I detta avseende rekommenderar kommittén konventionsstaten att i genomförandet av den förnyade nationalspråksstrategin och det språkpolitiska programmet förbättra tillgången till, tillgängligheten till och kvaliteten på undervisningen på och i de samiska språken a) genom att anvisa mer resurser för att ta fram undervisningsmaterial, b) genom att utbilda flera lärare i samiska och c) genom att öka tillgängligheten till befintliga kurser i samiska utanför det samiska hembygdsområdet, även till distansundervisningen. Kommittén rekommenderar dessutom konventionsstaten att säkerställa att aktörerna inom social- och
--	---	--	---

	of life and traditional livelihoods, including reindeer husbandry and fishing. It is also concerned at the lack of a legal obligation to conduct consultations with a view to obtaining the Sámi's free, prior and informed consent on matters that affect their lands and resources. Moreover, the Committee regrets the delay in the ratification of the ILO's Indigenous and Tribal Peoples Convention No. 169 (arts. 15, 11, 2(2) and 1(1)). 51. The Committee urges the State party to act upon instances of infringements on the rights of the Sámi to maintain their culture, way of life and traditional livelihoods. In this regard, it recommends that the State party assess the impact of existing laws on these rights and bring the necessary amendments, including in the context of the revision of the Reindeer Husbandry Act. Moreover, the Committee urges the State party to strengthen the legal recognition of the Sámi as indigenous peoples and the legal and procedural guarantees for obtaining the Sámi's free, prior and informed consent in line with international standards. It also encourages the State party to expedite the ratification of the ILO Convention on Indigenous and Tribal Peoples No. 169. The Committee refers the State party to its general comment No. 21 (2009) on the right of everyone to take part in cultural life.	perustuvaa velvoitetta taata palvelujen tarjoaminen saamen kielillä. Saamelaisten kulttuuriset oikeudet 50. Komitea on huolestunut siitä, että lainsäädännön muutokset, infrastruktuurihankkeet ja tunkeutuminen saamelaisten maille ovat heikentäneet saamelaisten oikeuksia ylläpitää elämäntapaansa ja perinteisiä elinkeinojaan, kuten poronhoitoa ja kalastusta. Komitea on huolestunut myös siitä, ettei ole olemassa oikeudellista velvoitetta kuulla saamelaisia heidän vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksensa hankkimiseksi asioissa, jotka vaikuttavat heidän maihinsa ja luonnonvaroihinsa. Lisäksi komitea pitää valitettavana sitä, että Kansainvälisen työjärjestön (ILO) itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen, 1989 (nro 169) ratifiointi on viivästynyt (1 artiklan 1 kappale ja 2 artiklan 2 kappale sekä 11 ja 15 artikla). 51. Komitea vaatii sopimusvaltiota ryhtymään toimiin tapauksissa, joissa saamelaisten oikeuksia ylläpitää kulttuuriaan, elämäntapaansa ja perinteisiä elinkeinojaan on loukattu. Tältä osin komitea suosittelee, että sopimusvaltio arvioi näitä oikeuksia	hälsovården, även privata aktörer och aktörer utanför samernas område, iakttar den skyldighet att garantera tillhandahållandet av tjänster på de samiska språken som grundar sig på samiska språklagen. Samernas kulturella rättigheter 50. Kommittén är oroad över att förändringar i lagstiftningen, infrastrukturprojekt och intrång på samernas marker har försvagat samernas rätt att bevара sin livsstil och sina traditionella näringar, såsom renskötsel och fiske. Kommittén är också oroad över att det inte finns någon rättslig skyldighet att samråda med samerna för att få deras fria och informerade förhandssamtycke i frågor som rör deras marker och naturresurser. Kommittén beklagar också att ratificeringen av Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention, 1989 (nr 169) om ursprungsfolk och stamfolk har fördröjts (artiklarna 1.1. och 2.2. samt artiklarna 11 och 15). 51. Kommittén uppmanar konventionsstaten att vidta åtgärder vid kränkningar av samernas rätt att upprätthålla sin kultur, livsstil och traditionella näringar. I detta
--	--	--	---

		koskevan nykyisen lainsäädännön vaikutukset ja tekee tarvittavat muutokset muun muassa poronhoitolain uudistuksen yhteydessä. Lisäksi komitea vaatii sopimusvaltiota vahvistamaan saamelaisten oikeudellista tunnustamista alkuperäiskansaksi sekä oikeudellisia ja menettelyllisiä takeita saamelaisten vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen hankkimisesta kansainvälisten vaatimusten mukaisesti. Komitea myös kannustaa sopimusvaltiota jouduttamaan ILO:n itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen, 1989 (nro 169) ratifiointia. Komitea kehottaa sopimusvaltiota perehtymään komitean yleiskommenttiin nro 21 (2009) jokaisen oikeudesta osallistua kulttuurielämään.	avseende rekommenderar kommittén att konventionsstaten bedömer konsekvenserna av den gällande lagstiftningen om dessa rättigheter och gör behövliga ändringar bland annat i samband med revideringen av renskötsellagen. Kommittén uppmanar konventionsstaten att befästa det rättsliga erkännandet av samerna som urfolk samt rättsliga och processuella garantier för att få samernas fria och informerade förhandssamtycke i enlighet med internationella krav. Kommittén uppmuntrar också konventionsstaten att påskynda ratificeringen av ILO:s konvention, 1989 (nr 169) om ursprungsfolk och stamfolk i självständiga länder. Kommittén hänvisar till sin allmänna kommentar nr 21 (2009) om vars och ens rätt att delta i kulturlivet.
Sopimusvalvontaelin	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (1965) Rotusyrjinnän poistamista koskevan komitean loppupäätelmät ja suositukset CERD/C/FIN/CO/23, hyväksytty 5.5.2017	Statistics 6. While appreciating the statistics provided by the State party on the composition of its population and on employment, the Committee remains concerned that the data do not give a comprehensive picture of the extent to which economic and social rights are enjoyed by various groups, including the Roma, the Russian- and Estonian-speaking peoples, Somali nationals	Tilastot 6. Komitea arvostaa sopimusvaltion toimittamia tilastoja väestönsä koostumuksesta ja työllisyydestä. Komitea on kuitenkin edelleen huolestunut siitä, etteivät nämä tiedot anna kattavaa kuvaa siitä, miten eri ryhmät, kuten romanit, venäjän- ja vironkieliset, somalit ja saamelaiset, pystyvät nauttimaan taloudellisista ja	Statistik 6. I det att kommittén uppskattar den statistik över befolkningens sammansättning och sysselsättning som konventionsstaten har lämnat in är den dock fortsatt oroad över att dessa uppgifter inte ger en övergripande bild av hur olika grupper, såsom romer, rysk- och estniskspråkiga, somalier och samer

	and the Sami (art. 1). 7. Recalling its revised reporting guidelines (see CERD/C/2007/1, paras. 10 and 12), the Committee recommends that the State party diversify its data-collection activities by using various indicators of ethnic diversity and by allowing respondents to report anonymously and to choose how to identify themselves, so as to provide an adequate empirical basis for developing policies aimed at enhancing the ability of everyone to enjoy, on a basis of equality, all the rights enshrined in the Convention and at facilitating the monitoring thereof. Situation of the Sami Voting for representation in the Sami Parliament 14. The Committee notes the concern expressed by the Sami Parliament that, under the recent Nordic Sami Convention, the Government of Finland retains the power to define who is Sami. The Committee further observes that the Supreme Administrative Court has the power to determine the eligibility of individuals to vote in Sami Parliament elections. The Committee notes the State party's commitment to improving its compliance with the principle of free, prior	sosiaalisista oikeuksistaan (1 artikla). 7. Komitea palauttaa mieliin tarkistetut raportointiohjeensa (ks. CERD/C/2007/1, kohdat 10 ja 12) ja suosittelee, että sopimusvaltio eriyttää tiedonkeruunsa jatkossa siten, että se käyttää erilaisia etnisen monimuotoisuuden indikaattoreita ja sallii vastaajien vastata nimettöminä sekä valita, miten he identifioivat itsensä. Tämän eriyttämisen tarkoituksena on luoda riittävä empiirinen perusta sellaisen politiikan kehittämiseksi, jolla pyritään tehostamaan kaikkien mahdollisuuksia nauttia yhdenvertaisesti kaikkia yleissopimuksella suojattuja oikeuksia ja helpottamaan tilanteen seurantaa. Saamelaisten tilanne Äänestäminen edustuksesta Saamelaiskäräjillä 14. Komitea panee merkille Saamelaiskäräjien huolen siitä, että pohjoismaisen saamelaissopimuksen mukaan Suomen hallituksella säilyy toimivalta määrittellä, ketkä ovat saamelaisia. Lisäksi komitea panee merkille, että korkeimmalla hallinto-oikeudella on toimivalta päättää, ketkä ovat äänioikeutettuja Saamelaiskäräjien vaaleissa. Komitea panee merkille, että sopimusvaltio on sitoutunut	kan tillgodose sina ekonomiska och sociala rättigheter (artikel 1). 7. Kommittén erinrar om de reviderade rapporteringsanvisningarna (se CERD/C/2007/1 punkterna 10–12) och rekommenderar att konventionsstaten framöver differentierar sin datainsamling så att den tillämpar olika indikatorer för etnisk mångfald och tillåter respondenterna att rapportera anonymt och att själva bestämma hur de vill identifiera sig, med avsikt att skapa en korrekt empirisk grund för en effektivare politik som syftar till jämlikt tillgodoseende av alla rättigheter som skyddas genom konventionen och till att underlätta uppföljningen. Samernas situation Rösträtten vid sametingsval 14. Kommittén noterar sametingets oro över att finska regeringen enligt samekonventionen alltså har behörighet att definiera vem som är same. Vidare noterar kommittén att högsta förvaltningsdomstolen är behörigt att besluta vem som är röstberättigad vid val till sametinget.
--	---	--	---

	and informed consent in reviewing its policies on these issues (art. 5). 15. In line with its general recommendation No. 23 (1997) on the rights of indigenous peoples, the Committee reiterates its recommendation that, in defining who is eligible to vote for Members of the Sami Parliament, the State party accord due weight to the rights of the Sami people to self-determination concerning their status within Finland, to determine their own membership and to not be subjected to forced assimilation (see CERD/C/FIN/CO/20-22, para. 12). Traditional Sami lands and livelihoods 16. Despite the information provided by the State party, the Committee remains concerned that the rights of the Sami relating to their traditional lands and endangered traditional livelihood of fishing are not adequately protected and that government measures affecting them are not consistently made with their free, prior and informed consent. The Committee notes that the Act on Metsähallitus (234/2016), adopted in 2016, does not require the Sami to be consulted prior to the issuance of permits affecting the use of their land. The Committee is concerned by reports that the Sami Parliament was not	noudattamaan aiempaa paremmin vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatetta arvioidessaan uudelleen näitä kysymyksiä koskevaa politiikkaansa (5 artikla). 15. Alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan yleissuosituksensa nro 23 (1997) mukaisesti komitea toistaa suosituksensa, että määritellessään, kenellä on äänioikeus Saamelaiskäräjien vaaleissa, sopimusvaltion olisi annettava asianmukainen painoarvo saamelaisten itsemääräämisoikeudelle, joka liittyy heidän asemaansa Suomessa, heidän oikeudelleen määrätä omasta jäsenyydestään ja oikeudelleen siihen, ettei heitä pakkosulauteta (ks. CERD/C/FIN/CO/20–22, kohta 12). Saamelaisten perinteiset maa-alueet ja elinkeinot 16. Sopimusvaltion antamista tiedoista huolimatta komiteaa huolestuttaa edelleen se, ettei saamelaisten oikeuksia perinteisiin maa-alueisiinsa ja uhanalaiseen perinteiseen kalastuselinkeinoonsa suojella riittävästi ja ettei saamelaisiin vaikuttavissa hallituksen toimissa noudateta johdonmukaisesti vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen	Kommittén noterar att konventionsstaten har förbundit sig att bättre än tidigare följa principen om fritt och kunskapsbaserat förhandssamtycke vid omvärdering av sin politik i dessa frågor (artikel 5) 15. I enlighet med sin allmänna rekommendation nr 23 (1997) om ursprungsfolkens rättigheter upprepar kommittén sin rekommendation att konventionsstaten vid fastställandet av vem som ska ha rösträtt i val till sametinget ska lägga vederbörlig vikt vid samernas självbestämmanderätt beträffande deras status i Finland, deras rätt att själv bestämma sin tillhörighet och rätten att inte underkastas tvångsassimilering (se CERD/C/FIN/CO/20-22, punkt 12). Samernas traditionella markområden och näringar 16. Trots de uppgifter som konventionsstaten har lämnat är kommittén fortsatt oroad över att samernas rättigheter med avseende på deras traditionella markområden och hotade traditionella fiskerinäring inte skyddas tillräckligt och att regeringens åtgärder som har effekter på samerna inte konsekvent följer
--	---	---	--

	consulted before the signing of the Teno River Fishery Agreement, which significantly reduces Sami traditional fishing rights. The Committee notes that a proposal to ratify the Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169), of the International Labour Organization (ILO) is pending (arts. 2 and 5). 17. The Committee reiterates its recommendation that the State party find an adequate, negotiated solution to the dispute regarding the rights of the Sami people in their traditional lands, including by revising its legislation on this issue and taking into account the ILO Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169) (see CERD/C/FIN/CO/20-22, para. 13). The State party is also urged to obtain the free and informed consent of the Sami people prior to the approval of any project affecting the use and development of their traditional lands and resources and to ensure that an adequate cultural, environmental and social impact assessment is conducted in collaboration with affected communities prior to the granting of concessions or the planning of activities in the Sami homeland. Sami languages 18. The Committee notes that per cent of Sami children under the age of 11 years live	periaatetta. Komitea panee merkille, että vuonna 2016 säädetty laki Metsähallituksesta (234/2016) ei edellytä neuvottelemista saamelaisten kanssa ennen kuin annetaan lupia, jotka vaikuttavat saamelaisten maa-alueiden käyttöön. Komitea on huolestunut saamistaan tiedoista, joiden mukaan Saamelaiskäräjiä ei ole konsultoitu ennen Tenojoen kalastussopimuksen allekirjoittamista, vaikka sopimus kaventaa merkittävästi saamelaisten perinteisiä kalastusoikeuksia. Komitea panee merkille, että hallituksen esitys itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoista tehdyn Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimuksen nro 169 (1989) ratifiointista on ratkaisematta (2 ja 5 artikla). 17. Komitea toistaa suosituksensa, että sopimusvaltion olisi löydettävä asianmukainen neuvotteluratkaisu kiistassa, joka koskee saamelaisten oikeuksia perinteisiin maa-alueisiinsa, myös tarkistamalla asiaa koskevan lainsäädäntönsä ja ottamalla huomioon ILO:n yleissopimuksen nro 169 itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoista (ks. CERD/C/FIN/CO/20–22, kohta 13). Lisäksi sopimusvaltiota kehoitetaan hankkimaan saamelaisten vapaa ja tietoon perustuva ennakkosuostumus ennen kuin se	principen om fritt och kunskapsbaserat förhandssamtycke. Kommittén noterar att lagen om Forststyrelsen (234/2016) från 2016 inte förutsätter samråd med samerna innan andra beviljas tillstånd som inverkar på användningen av deras mark. Kommittén är oroad över uppgifterna om att det inte förhandlades med sametinget innan fiskeavtalet för Tana älv undertecknades, trots att avtalet avsevärt inskränker samernas traditionella fiskerättigheter. Kommittén noterar att propositionen om ratificering av Internationella arbetsorganisationen ILO:s konvention från 1989 (nr 169) om ursprungsfolk och stamfolk är under behandling (artikel 2 och 5). 17. Kommittén upprepar sin rekommendation att konventionsstaten tar fram en lämplig förhandlingslösning i tvisten som gäller samernas rätt till sina traditionella markområden, också genom att revidera den relevanta lagstiftningen och beakta ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk (se CERD/C/FIN/CO/20–22, punkt 13). Vidare uppmanas konventionsstaten att inhämta samernas fria och kunskapsbaserade
--	--	--	---

	outside the Sami homeland and is concerned that, despite an allocated budget increase, the number of qualified teachers of Sami languages remains insufficient. The Committee also notes that the State party has proposed an amendment to the Sami Language Act (1086/2003). The Committee is concerned by reports that the provision of health and social care services in the Sami languages remains insufficient, despite the State party's efforts to strengthen knowledge of those languages and culture among health and social care personnel (art. 5). 19. The Committee encourages the State party to continue to make efforts to revitalize the Sami languages, including outside the Sami homeland. The Committee recommends that the State party ensure adequate provision of physical and mental health services and social care in the Sami languages. Ratification of other treaties 26. Bearing in mind the indivisibility of all human rights, the Committee encourages the State party to consider ratifying those international human rights treaties that it has not yet ratified, in particular treaties with provisions that have direct relevance to communities that may be subjected to	hyväksyy hankkeita, jotka vaikuttavat saamelaisten perinteisten maa-alueiden ja luonnonvarojen käyttöön ja kehittämiseen. Sopimusvaltion olisi myös varmistettava, että ennen kuin se myöntää toimilupia tai suunnittelee toimintoja saamelaisten kotiseutualueelle, kulttuuriset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset arvioidaan asianmukaisesti yhteistyössä niiden yhteisöjen kanssa, joihin kulloinkin toimenpide vaikuttaa. Saamen kielet 18. Komitea panee merkille, että Suomessa 75 % alle 11-vuotiaista saamelaislapsista asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Komiteaa huolestuttaa se, että määrärahojen lisäämisestä huolimatta päteviä saamen kielten opettajia on vieläkin liian vähän. Lisäksi komitea panee merkille, että sopimusvaltio on ehdottanut saamen kielilain (1086/2003) muuttamista. Komitean tietoon on huolestuttavasti tullut, että saamenkielisiä sosiaali- ja terveyspalveluja on edelleen saatavilla liian vähän, vaikka sopimusvaltio on pyrkinyt vahvistamaan saamen kielten ja kulttuurin osaamista sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön keskuudessa (5 artikla).	förhandssamtycke innan den godkänner projekt som inverkar på användningen och utvecklingen av samernas traditionella markområden och naturresurser och att innan den beviljar koncessioner eller planerar verksamhet inom samernas hembygdsområde också säkerställa att de kulturella, sociala och miljökonsekvenserna utvärderas på lämpligt sätt i samarbete med respektive berörda samfund. De samiska språken 18. Kommittén noterar att 75 % av de samiska barnen under 11 år i Finland bor utanför samernas hembygdsområde och är oroad över att det fortfarande finns för få lärare i samiska språk trots ökade anslag. Vidare noterar kommittén att konventionsstaten har föreslagit att samiska språklagen (1086/2003) ska ändras. Kommittén har fått oroande uppgifter om att tillgången på social- och hälsojänster på samiska fortfarande är för liten även om konventionsstaten har strävat efter att stärka kunskaperna i samiska språket och kulturen bland social- och hälsovårdspersonalen (artikel 5).
--	---	---	--

	racial discrimination, including the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families. The Committee reiterates its recommendation that the State party ratify the ILO Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169) (see CERD/C/FIN/CO/20-22, para. 19).	19. Komitea kannustaa sopimusvaltiota jatkamaan pyrkimyksiä saamen kielten elvyttämiseksi myös saamelaiden kotiseutalueen ulkopuolella. Komitea suosittelee myös, että sopimusvaltio varmistaa terveys- ja mielenterveyspalvelujen sekä sosiaalipalvelujen riittävän tarjonnan saamen kielillä. Muiden sopimusten ratifiointi 26. Pitäen mielessä kaikkien ihmisoikeuksien jakamattomuuden komitea kannustaa sopimusvaltiota harkitsemaan, että se ratifioisi ne kansainväliset ihmisoikeussopimukset, joita se ei vielä ole ratifioinut, erityisesti sellaiset valtiosopimukset, joiden määräyksillä on välitöntä merkitystä rotusyrjinnän kohteeksi mahdollisesti joutuville yhteisöille, mukaan lukien kansainvälinen yleissopimus kaikkien siirtotyöntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä oikeuksien suojelusta. Lisäksi komitea toistaa suosituksensa, että sopimusvaltio ratifioi ILO:n yleissopimuksen nro 169 itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoista (ks. CERD/C/FIN/CO/20–22, kohta 19).	19. Kommittén vill sporra konventionsstaten att fortsätta ansträngningarna för att stimulera de samiska språken även utanför samernas hembygdsområde. Kommittén rekommenderar också att konventionsstaten säkerställer ett tillräckligt utbud av hälso- och mentalvårdstjänster samt socialtjänster på samiska. Ratificering av andra instrument 26. Beaktande alla mänskliga rättigheters odelbarhet uppmanar kommittén konventionsstaten att överväga ratificering av de internationella konventioner om mänskliga rättigheter som den ännu inte har ratificerat, särskilt sådana statsfördrag vilkas bestämmelser har direkt inverkan på grupper som eventuellt utsätts för rasdiskriminering, däribland den internationella konventionen om skydd av alla migrerande arbetstagares och deras familjemedlemmars rättigheter. Vidare uppmanar kommittén sin rekommendation att konventionsstaten ska ratificera ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk (se CERD/C/FIN/CO/20–22, punkt 19).
--	--	--	--

Sopimusvalvontaelin	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (1979) Naisten syrjinnän poistamista käsittelevän komitean loppupäätelmät CEDAW/C/FIN/CO/8, hyväksytty 28.10.2022	Temporary special measures 17. The Committee welcomes the efforts of the State party to strengthen the participation of migrant women in political and public life, education and the labour market. It also takes note of the government resolution of 2015 requiring the boards of large and medium-sized listed companies to have a minimum of 40 per cent of both women and men on their boards. The Committee is, however, concerned that there have been no positive developments towards this minimum quota for women in recent years. 18. In line with article 4 (1) of the Convention and the Committee's general recommendation No. 25 (2004) on temporary special measures, the Committee recommends that the State party: (c) Continue and further strengthen specific temporary special measures to accelerate the participation of women belonging to disadvantaged groups, such as migrant women, Roma women, Sami women, single mothers, older women and women with disabilities, in political and public life, decision-making, education and the labour market.	Väliaikaiset erityistoimet 17. Komitea pitää myönteisinä sopimusvaltion pyrkimyksiä vahvistaa maahanmuuttajanaisten osallistumista poliittiseen ja julkiseen elämään, koulutukseen ja työmarkkinoille. Komitea panee merkille myös hallituksen vuonna 2015 tekemän periaatepäätöksen, jonka mukaan suurten ja keskisuurten pörssiyhtiöiden hallituksissa on oltava vähintään 40 prosenttia sekä naisia että miehiä. Komitea on kuitenkin huolestunut siitä, ettei tätä naisten vähimmäiskiintiötä kohti ole edistytty viime vuosina. 18. Yleissopimuksen 4 artiklan 1 kappaleen ja väliaikaisista erityistoimista annetun komitean yleisen suosituksen nro 25 (2004) mukaisesti komitea suosittelee, että sopimusvaltio (c) jatkaa ja edelleen tehostaa erityisiä väliaikaisia erityistoimia, joilla joudutetaan heikossa asemassa oleviin ryhmiin kuuluvien naisten, kuten maahanmuuttajanaisten, romaninaisten, saamelaisnaisten, yksinhuoltajaäitien, ikääntyneiden naisten ja vammaisten naisten, osallistumista poliittiseen ja julkiseen elämään, päätöksentekoon, koulutukseen ja työmarkkinoille.	

	Gender-based violence against women 23. The Committee welcomes the reform of legislation governing sexual offences and the establishment of the post of independent rapporteur on violence against women. It notes the State party's efforts to prevent gender-based violence against women, including through capacity-building for the police, the establishment of sexual violence referral centres throughout the country and the launch of a national campaign against sexual harassment in 2016. The Committee nevertheless notes with concern: (f) The lack of adequate shelters for victims of gender-based violence against women, particularly in the northern region, namely the Sami homeland, and the inaccessibility of most shelters for women with disabilities; 24. Reiterating its previous recommendations (CEDAW/C/FIN/CO/7, para. 19), and recalling its general recommendation No. 35 (2017) on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19, the Committee recommends that the State party: (d) Provide adequate shelters for victims of gender-based violence in all regions, including the Sami homeland, and ensure	Naisiin kohdistuva sukupuoleen perustuva väkivalta 23. Komitea pitää myönteisenä seksuaalirikoksia koskevan lainsäädännön uudistusta ja naisiin kohdistuvan väkivallan riippumattoman raportoinnin tehtävän perustamista. Komitea panee merkille sopimusvaltion pyrkimykset ehkäistä naisiin kohdistuvaa sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa muun muassa kehittämällä poliisin valmiuksia, perustamalla tukikeskuksia seksuaaliväkivallan uhreille eri puolille maata ja käynnistämällä maanlaajuisesti seksuaalisen häirinnän vastaisen kampanjan vuonna 2016. Komitea panee kuitenkin huolestuneena merkille, että (f) naisiin kohdistuvan sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreille ei ole riittävästi asianmukaisia turvakoteja etenkin pohjoisella alueella, nimittäin saamelaisten kotiseutualueella, eivätkä useimmat turvakodit ole esteettömästi vammaisten naisten saavutettavissa; 24. Komitea palauttaa mieliin edelliset suosituksensa (CEDAW/C/FIN/CO/7, 19. kohta) ja yleissuositusta nro 19 ajantasaistavan yleissuosituksensa nro 35 (2017) naisiin kohdistuvasta sukupuoleen perustuvasta väkivallasta sekä suosittelee, että sopimusvaltio (d) tarjoaa sukupuoleen perustuvan	
--	--	--	--

	that all shelters are accessible for women with disabilities; Equal participation in political and public life 27. The Committee welcomes the high percentage of women in the State party's parliament (45.5 per cent), among the State party representatives in the European Parliament (57.1 per cent) and as ambassadors in the civil service (50 per cent). The Committee notes with concern, however, that: (c) In the Sami Parliament, only 8 out of 21 members and 1 out of 4 deputy members are women. Only 10 out of 30 members of the Parliament of Åland are women; 28. Reiterating its previous recommendations (CEDAW/C/FIN/CO/7, para. 23), and recalling its general recommendation No. 23 (1997) on women in political and public life and its general recommendation No. 25, the Committee recommends that the State party: (c) Carry out awareness-raising activities, with a particular emphasis on the region of Åland and the Sami populations, to accelerate women's equal representation in political and public life;	väkivallan uhreille riittävästi turvakoteja kaikilla alueilla, mukaan lukien saamelaisten kotiseutualue, ja varmistaa, että kaikki turvakodit ovat myös vammaisten naisten esteettömästi saavutettavissa; Yhtäläinen osallistuminen poliittiseen ja julkiseen elämään 27. Komitea pitää myönteisenä naisten suurta osuutta sopimusvaltion kansanedustuslaitoksessa (45,5 prosenttia), Euroopan parlamentissa toimivien sopimusvaltion edustajien joukossa (57,1 prosenttia) ja sopimusvaltion suurlähettiläiden joukossa (50 prosenttia). Komitea panee kuitenkin huolestuneena merkille, että (c) saamelaiskäräjillä vain kahdeksan 21 jäsenestä ja yksi neljästä varajäsenestä on naisia. Ahvenanmaan maakuntapäivien kaikista 30 jäsenestä vain kymmenen on naisia; 28. Komitea toistaa edelliset suosituksensa (CEDAW/C/FIN/CO/7, 23. kohta) ja palauttaa mieliin yleissuosituksensa nro 23 (1997) naisista poliittisessa ja julkisessa elämässä sekä yleissuosituksensa nro 25 ja suosittelee, että sopimusvaltio (c) harjoittaa valistustoimintaa, joka painottuu erityisesti Ahvenanmaan	
--	---	--	--

		alueelle ja saamelaisväestöön, jouduttaakseen naisten yhtäläistä edustusta poliittisessa ja julkisessa elämässä;	
Sopimusvalvontaelin	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
Yleissopimus lapsen oikeuksista (1989) Lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmät ja suositukset CRC/C/FIN/CO/5–6, hyväksytty 16.5.2023	Legislation 7. While welcoming the legal reforms relating to the well-being services counties and the proposal put before Parliament to speed up the handling of crimes against children, the Committee recommends that the State party: (c) Reform legislation relating to Sami people, in particular with regard to the cultural and linguistic rights of Sami children. Data collection 10. While welcoming the development of indicators to assess trends in the realization of children's rights, the Committee recalls its previous recommendation and recommends that the State party: (b) Ensure that the data are disaggregated also by disability, migratory background, socioeconomic background, status as a member of a minority group (e.g. Roma) or an Indigenous People (Sami) and status as a child in a vulnerable situation, for	Lainsäädäntö 7. Komitea pitää myönteisinä hyvinvointialueita koskevia oikeudellisia uudistuksia ja hallituksen esitystä (HE 144/2022 vp) lapsiin kohdistuneiden rikosten käsittelyn jouduttamisesta. Komitea suosittelee kuitenkin, että sopimusvaltio c) uudistaa saamelaisiin liittyvää lainsäädäntöä, erityisesti saamelaislasten kulttuuristen ja kielellisten oikeuksien osalta. Tiedonkeruu 10. Komitea pitää myönteisenä niiden indikaattorien kehittämistä, joiden avulla arvioidaan, mihin suuntaan lapsen oikeuksien toteutuminen etenee. Komitea palauttaa kuitenkin mieliin aiemmat suosituksensa ja suosittelee, että sopimusvaltio b) varmistaa lasten tilanteen tarkastelua helpottaakseen, että tiedot eritellään myös lasten vammaisuuden, maahanmuuttaja-aseman, sosiaalis-taloudellisen taustan, vähemmistöön	

	example a child of imprisoned parents, in a situation of violence or in alternative care, in order to facilitate analysis of the situation of children; Violence against children, including sexual exploitation and abuse 22. While welcoming the Non-Violent Childhoods Action Plan for the Prevention of Violence against Children (2020–2025), the action plan on bullying (2021), the barnahus project and the amendments to the Criminal Code relating to sexual abuse, the Committee is deeply concerned about: (b) The particular vulnerability of girls, children with disabilities, children in alternative care settings, migrant and refugee children and children in socioeconomically disadvantaged situations; 23. The Committee urges the State party: (b) To ensure that strategies and plans include targeted measures for girls, children with disabilities, children in socioeconomically disadvantaged situations, migrant children and children belonging to minority groups (Roma and Sami) and that such strategies and plans are adequately resourced and comprehensively address sexual exploitation and abuse;	(esim. romaneihin) tai alkuperäiskansaan (saamelaisiin) kuulumisen ja haavoittuvan aseman, kuten vanhempien vankilassaolon, väkivaltaisten olosuhteiden tai sijaishuollossa olon, mukaan; Lapsiin kohdistuva väkivalta, mukaan lukien seksuaalinen riisto ja hyväksikäyttö 22. Komitea pitää myönteisinä Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelmaa (2020–2025), kansallista toimenpideohjelmaa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa (2021), Barnahus-hanketta sekä seksuaalista väkivaltaa koskevia rikoslain muutoksia, mutta on syvästi huolestunut siitä, että b) erityisen haavoittuvia ovat tytöt, vammaiset lapset, sijaishuollossa olevat lapset, maahanmuuttaja- ja pakolaislapset sekä sosiaalis- taloudellisesti heikossa asemassa olevat lapset; 23. Komitea vaatii, että sopimusvaltio b) varmistaa, että strategioihin ja suunnitelmiin sisältyy kohdennetut toimenpiteet, jotka koskevat tyttöjä, vammaisia lapsia, sosiaalis- taloudellisesti heikossa asemassa olevia	
--	--	--	--

	Health and health-care services 31. The Committee recommends that the State party: (a) Strengthen measures, including through training for health-care professionals, to ensure prompt and efficient access to high-quality health-care services for children throughout the country, paying particular attention to children in disadvantaged or marginalized situations, including children in alternative care settings, children living in poverty, Sami children, asylum-seeking and refugee children, children who do not identify with the gender assigned to them at birth and children without, or at risk of losing, parental care; Impact of climate change on the rights of the child 34. While welcoming the State party's adoption of the Climate Act in 2022, the Committee recommends that the State party: (b) Evaluate the possible effects of climate actions and mitigation measures on children, including Sami children, and their rights; Education, aims of education and human	lapsia, maahanmuuttajalapsia ja vähemmistöryhmiin (romaneihin ja saamelaisiin) kuuluvia lapsia, ja että niitä varten myönnetään asianmukaiset resurssit ja niissä käsitellään kattavasti seksuaalista riistoa ja hyväksikäyttöä; Terveys ja terveyspalvelut 31. Komitea suosittelee, että sopimusvaltio a) tehostaa muun muassa terveydenhuollon ammattihenkilöiden koulutuksen avulla toimenpiteitä, joilla varmistetaan lapsille mahdollisuus saada nopeasti ja tehokkaasti hyvälaatuisia terveyspalveluja koko maassa, ja kiinnittää erityistä huomiota heikossa asemassa oleviin ja syrjäytyneisiin lapsiin, kuten sijaishuollossa oleviin lapsiin, köyhyydessä eläviin lapsiin, saamelaislapsiin sekä turvapaikanhakija- ja pakolaislapsiin, lapsiin, jotka eivät koe kuuluvansa heille syntymässä annettuun sukupuoleen, ja lapsiin, jotka ovat jääneet tai ovat vaarassa jäädä ilman vanhempiensa huoltoa; Ilmastonmuutoksen vaikutus lapsen oikeuksiin 34. Komitea pitää myönteisenä, että sopimusvaltio on säätänyt ilmastolain (2022), mutta suosittelee, että	
--	---	---	--

	rights education 36. While noting the State party's promotion of the principle of inclusive education, the Committee remains concerned about disparities in access to quality education, the large gap in knowledge between children of immigrant origin and other children and discrimination, harassment and the high incidence of bullying in schools. The Committee recommends that the State party: (c) Ensure the availability of quality multilingual and intercultural education for migrant, Roma and Sami children that is free from discriminatory attitudes, including by providing appropriate materials, multilingual teachers and educational tools;	sopimusvaltio b) arvioi ilmastotoimien ja hillintätoimenpiteiden mahdollisia vaikutuksia lapsiin, muun muassa saamelaislapsiin, ja heidän oikeuksiinsa; Koulutus, koulutuksen tavoitteet ja ihmisoikeuskasvatus 36. Komitea panee merkille sopimusvaltion edistämän osallistavan opetuksen periaatteen, mutta on huolestunut edelleen lasten eriarvoisuudesta, kun on kyse mahdollisuudesta päästä hyvälaatuiseen koulutukseen, suurista osaamisen eroista maahanmuuttajataustaisten lasten ja muiden lasten välillä sekä syrjinnästä, ahdistelusta ja koulukiusaamisen yleisyydestä. Komitea suosittelee, että sopimusvaltio c) varmistaa, että saatavilla on hyvälaatuista monikielistä ja monikulttuurista opetusta, jossa ei sallita syrjiviä asenteita maahanmuuttaja-, romani- ja saamelaislapsia kohtaan, muun muassa järjestämällä kouluihin asianmukaiset materiaalit, monikieliset opettajat ja opetusvälineet;	
--	--	--	--

Sopimusvalvontaelin	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (2006) Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean loppupäätelmät ja suositukset CRPD/C/FIN/CO/1, hyväksytty 26.8.2025	4. The Committee regrets that it did not receive sufficient information about the implementation of the Convention for Sami persons with disabilities. The current document does not, therefore, sufficiently reflect the situation for Sami persons with disabilities within their homeland and other parts of the territory of the State Party. Women with disabilities (art. 6) 10. The Committee is concerned that the Government Gender Equality Programme (2024–2027) and other gender policies, including those on gender-based violence, do not: (a) Mainstream disability, have an intersectional approach or expressly address the requirements of Roma, Sami and migrant women and girls with disabilities; 11. The Committee recommends that the State Party: (a) Mainstream disability into and follow an intersectional approach in all legislation and policies on gender equality, gender-based violence and disability, and ensure that they encompass intersectional forms	4. Komitea pitää valitettavana, että se ei saanut riittäviä tietoja yleissopimuksen täytäntöönpanosta saamelaisten vammaisten henkilöiden osalta. Tässä asiakirjassa ei siten ole mahdollista käsitellä riittävästi saamelaisten vammaisten henkilöiden tilannetta heidän kotiseutualueellaan ja sopimuspuolen alueen muissa osissa. Vammaiset naiset (6 artikla) 10. Komitea on huolestunut siitä, että hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2024–2027 ja muut tasa-arvopolitiikat, mukaan luettuina sukupuolistuneeseen väkivaltaan liittyvät, eivät a) valtavirtaista vammaisuutta, sisällä intersektionaalista lähestymistapaa tai nimenomaisesti käsittele vammaisten romani-, saamelais- ja maahanmuuttajanaisten tarpeita; 11. Komitea suosittelee, että sopimuspuoli a) valtavirtaistaa vammaisuuden ja noudattaa intersektionaalista lähestymistapaa kaikessa sukupuolten tasa-arvoa, sukupuolistunutta väkivaltaa ja vammaisuutta koskevassa	4. Kommittén anser det vara beklagligt att den inte fick tillräckligt med information om genomförandet av konventionen när det gäller samiska personer med funktionsnedsättning. I detta dokument är det således inte möjligt att i tillräcklig utsträckning granska situationen för samiska personer med funktionsnedsättning inom deras hembygdsområde och i andra delar av konventionsstatens territorium. Kvinnor med funktionsnedsättning (artikel 6) 10. Kommittén är oroad över att regeringens jämställdhetsprogram 2024–2027 och andra jämställdhetspolicier, inklusive sådana som gäller könsrelaterat våld, inte a) integrerar funktionsnedsättning, inbegriper ett intersektionellt synsätt eller beaktar behoven hos romska, samiska och invandrade kvinnor och flickor med funktionsnedsättning annat än i förbigående, 11. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att a) integrera funktionsnedsättning och

	of discrimination faced by Roma, Sami and migrant women and girls with disabilities; Situations of risk and humanitarian emergencies (art. 11) 20. The Committee notes with concern: (b) The insufficient mechanisms for organizations of persons with disabilities, including those in the Åland Islands, and for Sami persons with disabilities to be closely consulted on and actively involved in the design and implementation of policies concerning humanitarian action, civil protection, disaster risk reduction and climate change; 21. Recalling the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030, the Guidelines on Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action of the Inter-Agency Standing Committee and the Committee’s guidelines on deinstitutionalization, including in emergencies, the Committee recommends that the State Party, in close consultation with and with the active involvement of persons with disabilities, through their representative organizations: (b) Establish formal engagement mechanisms for organizations of persons	lainsäädännössä ja niitä koskevissa politiikoissa ja varmistaa, että ne kattavat vammaisten romani-, saamelais- ja maahanmuuttajanaisten ja -tyttöjen kohtaamat intersektionaalisen syrjinnän muodot; Vaaratilanteet ja humanitaariset hätätilat (11 artikla) 20. Komitea panee huolestuneena merkille b) riittämättömät mekanismit, joiden avulla vammaisjärjestöjä, myös Ahvenanmaalla toimivia ja saamelaisia vammaisia henkilöitä edustavia järjestöjä, voitaisiin kuulla tiiviisti ja osallistaa aktiivisesti humanitaarista toimintaa, väestönsuojelua, katastrofiriskien vähentämistä ja ilmastonmuutosta koskevien linjausten suunnitteluun ja toteuttamiseen; 21. Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea, joka palauttaa mieliin katastrofiriskien vähentämistä koskeva Sendain kehyksen 2015–2030, Pysyvän yhteistyökomitean (IASC) suuntaviivat vammaisten henkilöiden osallistamisesta humanitaarisessa toiminnassa ja komitean omat suuntaviivat laitoshoidosta luopumisesta myös poikkeusoloissa,	iakttu ett intersektionellt synsätt i all lagstiftning och alla policyer som gäller jämställdhet, könsrelaterat våld och funktionsnedsättning, och se till att de omfattar de former av intersektionell diskriminering som romska, samiska och invandrade kvinnor och flickor med funktionsnedsättning blir utsatta för, Risksituationer och humanitära nödlägen (artikel 11) 20. Kommittén noterar med oro b) otillräckliga mekanismer för ett nära samråd med och aktiv involvering av de organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning, inklusive dem på Åland och de som företräder samiska personer med funktionsnedsättning, i utformningen och genomförandet av riktlinjer för humanitära insatser, befolkningsskyddet, katastrofriskreducering och klimatförändringar, 21. Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som påminner om Sendai-ramverket för katastrofriskreducering 2015–2030, Permanenta samordningskommitténs (IASC)
--	--	--	---

	with disabilities, including those in the Åland Islands, and for Sami persons with disabilities, to facilitate the design, implementation and monitoring of policies concerning humanitarian action, civil protection, disaster risk reduction and climate change; Freedom of expression and opinion, and access to information (art. 21) 40. The Committee is concerned about persistent barriers to access to information for persons with disabilities, particularly deaf persons, deafblind persons, persons with intellectual and/or psychosocial disabilities and Sami persons with disabilities whose mother tongue is Finland Swedish, about the limited scope of public information service programming and about the limited availability of Finland Swedish sign language interpreters. 41. The Committee recommends that the State Party, in close consultation with and with the active involvement of persons with disabilities, through their representative organizations, ensure the implementation of Directive (EU) 2016/2102 of the European Parliament and of the Council of 26 October 2016 on the accessibility of the websites and mobile applications of public sector bodies;	suosittelee, että sopimuspuoli kuullen tiiviisti vammaisia henkilöitä ja heidän osallistuessaan aktiivisesti heitä edustavien järjestöjen kautta b) luo muodollisia mekanismeja, jotka osallistavat vammaisia henkilöitä edustavia järjestöjä, mukaan lukien Ahvenanmaalla toimivat ja saamelaisia vammaisia henkilöitä edustavat järjestöt, edistääkseen humanitaarista toimintaa, väestönsuojelua, katastrofiriskien vähentämistä ja ilmastonmuutosta koskevien linjausten suunnittelua, toteuttamista ja seurantaa; Sanan- ja mielipiteenvapaus ja tiedonsaanti (21 artikla) 40. Komitea on huolissaan vammaisten henkilöiden, erityisesti kuurojen, kuurosokeiden, kehitysvammaisten ja/tai psykososiaalisesti vammaisten henkilöiden sekä suomenruotsia äidinkielenään puhuvien vammaisten saamelaisten tiedonsaannin pysyvistä esteistä, heille kohdennettujen julkisen palvelun ohjelmistojen rajallisuudesta ja suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkien rajallisesta saatavuudesta. 41. Komitea suosittelee, että sopimuspuoli kuullen tiiviisti vammaisia	riktlinjer för inkludering av personer med funktionsnedsättning i humanitära insatser och kommitténs riktlinjer om avinstitutionalisering, även i akuta situationer, rekommenderar att konventionsstaten, i nära samråd med och under aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning via de organisationer som företräder dem, b) inrättar formella mekanismer för att involvera de organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning, inklusive organisationer som är verksamma på Åland och de som företräder samiska personer med funktionsnedsättning, för planering, genomförande och uppföljning av riktlinjer för humanitära insatser, befolkningsskyddet, katastrofriskreducering och klimatförändringar, Yttrandefrihet och åsiktsfrihet samt tillgång till information (artikel 21) 40. Kommittén är oroad över de bestående hindren för tillgång till information för personer med funktionsnedsättning, särskilt döva, dövblinda, personer med intellektuell
--	---	--	---

	guarantee that official information and websites are accessible, including through the use of audio description, Easy Read and Finnish and Finland Swedish sign language, and that qualified sign language interpreters in Finnish and Finland Swedish are available, including in the Åland Islands; develop a plan for the implementation of recommendations by the Council for the Study of Sign Language; and expand the programming of public information services.	henkilöitä ja heidän osallistuessaan aktiivisesti heitä edustavien järjestöjen kautta varmistaa julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta 26. lokakuuta 2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/2102 täytäntöönpanon; huolehtii siitä, että viranomaistieto ja viranomaisten verkkosivut ovat saatavilla myös kuvailutulkkauksena, selkokielellä sekä suomalaisella ja suomenruotsalaisella viittomakielellä ja että saatavilla on päteviä suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkeja, myös Ahvenanmaalla; laatii suunnitelman viittomakielen tutkimusta koskevien neuvoston suositusten toimeenpanemiseksi; ja laajentaa julkisen palvelun ohjelmistoja.	och/eller psykosocial funktionsnedsättning samt samiska personer med funktionsnedsättning som har finlandssvenska som modersmål, samt över den begränsade tillgången till programvara för offentlig information för dessa personer och till finlandssvenska teckenspråkstolkar. 41. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten, i nära samråd med och under aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning via de organisationer som företräder dem, ska säkerställa genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2102 av den 26 oktober 2016 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer, se till att myndighetsinformation och myndigheternas webbplatser finns tillgängliga också som syntolkning, lättläst språk samt på finskt och finlandssvenskt teckenspråk och att det finns tillgång till behöriga tolkar för finskt och finlandssvenskt teckenspråk, även på Åland, utarbeta en plan för genomförandet av rådets rekommendationer om teckenspråksforskning, och bredda programvaran för offentlig
--	---	--	--

			information.
YK:N IHMISOIKEUSNEUVOSTON UPR-TYÖRYHMÄN VIIMEISIMMÄT SAAMELAISIA KOSKEVAT SUOSITUKSET			
Yleismaailmallista määräaikaistarkastelua (UPR) käsittelevän työryhmän raportti A/HRC/52/9, hyväksytty ihmisoikeusneuvostossa 27.3.2023	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
	138.8 Ratify the ILO Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169), thereby committing to uphold the full measures of human rights and fundamental freedoms (Denmark); Ratify the ILO Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169) (Germany); 138.9 Redouble ongoing efforts with a view to ratifying ILO Convention No. 169 (Peru); 138.10 Redouble efforts to ratify the ILO Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169) (South Sudan); 138.11 Ratify ILO Convention No. 169, on Indigenous Peoples' rights, and redouble efforts to ensure the realization of all of the human rights of the Indigenous Sami people, particularly to a healthy environment and to receive education, social care and health services in their own language (Brazil); 138.12 Ratify ILO Convention No. 169 and the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families (Paraguay);	138.8 ratifioi ILO:n yleissopimuksen nro 169 alkuperäis- ja heimokansoista ja sitoutuu siten noudattamaan täysimittaisesti ihmisoikeuksia ja perusvapauksia (Tanska); ratifioi vuonna 1989 tehdyn Kansainvälisen työjärjestön yleissopimuksen nro 169 alkuperäis- ja heimokansoista (Saksa); 138.9 tehostaa meneillään olevia pyrkimyksiään ratifioida ILO:n yleissopimus nro 169 (Peru); 138.10 tehostaa pyrkimyksiään ratifioida vuonna 1989 tehty Kansainvälisen työjärjestön yleissopimus nro 169 alkuperäis- ja heimokansoista (Etelä-Sudan); 138.11 ratifioi ILO:n yleissopimuksen nro 169 alkuperäis- ja heimokansoista ja tehostaa pyrkimyksiä varmistaa saamelaisten kaikkien ihmisoikeuksien toteutuminen, etenkin kyseen ollessa heidän oikeudestaan terveelliseen ympäristöön sekä oikeudestaan saada koulutusta ja sosiaali- ja terveyspalveluja omalla kielellään (Brasilia); 138.12 ratifioi ILO:n yleissopimuksen nro	138.8 ratificerar ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk och således förbinder sig att fullt ut iakttä de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Danmark), ratificerar Internationella arbetsorganisationens konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk, ingången 1989 (Tyskland), 138.9 ökar sina pågående ansträngningar för att ratificera ILO:s konvention nr 169 (Peru), 138.10 ökar sina ansträngningar för att ratificera Internationellaarbetsorganisationens konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk, ingången 1989, i fråga om vilken lagstiftningsändringar fortfarande bereds (Sydsudan), 138.11 ratificerar ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk och ökar ansträngningarna för att säkerställa att urfolket samerna tillgodoses alla mänskliga rättigheter, särskilt när det gäller deras rätt till en sund miljö och deras rätt till utbildning och social- och

	138.13 Engage the Sami people in the ratification process of the ILO Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169) (Norway); 138.14 Finalize the ratification process of ILO Convention No. 169, and strengthen measures to obtain the free and informed consent of the Sami people on projects that affect them (Mexico); 138.21 Follow up on the recommendations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination and the Human Rights Committee to renew the Sami Parliament Act in dialogue with the Sami people and in accordance with the right of Indigenous Peoples to self-determination (Norway); 138.22 Cooperate fully for the reform of the Sami Parliament Act as recommended by the Human Rights Committee, and strengthen the application of the principle of free, prior and informed consent in all legislation on Sami rights (Bolivarian Republic of Venezuela); 138.23 Ensure that the right to self-determination is protected for the Sami, including through possible amendments to the Sami Parliament Act (Australia); 138.24 Proceed with the amendment of the Sami Parliament Act to strengthen the Indigenous Sami people's right to self-	169 sekä kansainvälisen yleissopimuksen kaikkien siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksien suojelusta (Paraguay); 138.13 osallistaa saamelaiset alkuperäis- ja heimokansoista vuonna 1989 tehdyn Kansainvälisen työjärjestön yleissopimuksen nro 169 ratifiointiprosessiin (Norja); 138.14 saattaa päätökseen ILO:n yleissopimuksen nro 169 ratifiointiprosessin ja tehostaa toimenpiteitä, joilla saadaan saamelaisten vapaa ja tietoon perustuva suostumus heihin vaikuttaviin hankkeisiin (Meksiko); 138.21 ryhtyy jatkotoimiin noudattaakseen YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevän komitean ja YK:n ihmisoikeuskomitean suosituksia saamelaiskäräjälain uudistamisesta, käyden vuoropuhelua saamelaisten kanssa ja kunnioittaen alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeutta (Norja); 138.22 tekee täysimittaista yhteistyötä saamelaiskäräjälain uudistamiseksi ihmisoikeuskomitean suosittelimalla tavalla ja tehostaa vapaan, tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteen soveltamista kaikessa saamelaisten oikeuksia koskevassa	hälsovårdstjänster på sitt eget språk (Brasilien), 138.12 ratificerar ILO:s konvention nr 169 och den internationella konventionen om skydd för rättigheterna för alla migrerande arbetare och deras familjemedlemmar (Paraguay), 138.13 involverar samerna i processen för ratificering av Internationella arbetsorganisationens konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk, ingången 1989 (Norge), 138.14 slutför processen för ratificering av ILO:s konvention nr 169 och stärker åtgärderna för att inhämta samernas fria och informerade samtycke till projekt som påverkar dem (Mexiko), 138.21 följer upp rekommendationerna från FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering och FN:s kommitté för mänskliga rättigheter om en reform av sametingslagen, i dialog med samerna och med respekt för urfolkens självbestämmanderätt (Norge), 138.22 samarbetar fullt ut för att revidera sametingslagen på det sätt som kommittén för mänskliga rättigheter rekommenderar och
--	--	--	---

	determination (Canada); 138.25 Amend the Sami Parliament Act in order to ensure the appropriate political rights for the Sami people (Denmark); 138.26 Review the Sami Parliament Act with a view to progressing the rights of Indigenous Peoples, specifically facilitating the right of the Sami people to selfdetermination (Ireland); 138.128 Continue to mainstream the rights of children and the rights of indigenous peoples in Finland's national work addressing climate change (Samoa); 138.176 Expand access to safe houses and resources for victims of domestic and gender-based violence, including for the Indigenous Sami people (Canada); 138.199 Advance the principle of free, prior and informed consent in all laws, and political as well as official decisions regarding the rights of the Sami people (Germany); 138.200 Step up efforts to ensure the quality of life of the Sami people and the Roma people; in particular, solve issues related to the return of land, employability, salaries, stigmatization and others (Chile); 138.201 Protect the Sami culture and ensure that the Sami people have access to social services in the Sami language	lainsäädännössä (Venezuelan bolivariaaninen tasavalta); 138.23 varmistaa saamelaisten itsemääräämisoikeuden suojelun, myös muuttamalla mahdollisesti saamelaiskärjälakia (Australia); 138.24 jatkaa saamelaiskärjälain muutosten valmistelua vahvistaakseen saamelaisten alkuperäiskansan itsemääräämisoikeutta (Kanada); 138.25 muuttaa saamelaiskärjälakia varmistaakseen saamelaisille asianmukaiset poliittiset oikeudet (Tanska); 138.26 arvioi saamelaiskärjälakia uudelleen edistääkseen alkuperäiskansojen oikeuksia, edistäen erityisesti saamelaisten itsemääräämisoikeutta (Irlanti); 138.128 valtavirtaistaa lapsen oikeudet ja alkuperäiskansojen oikeudet edelleen Suomen kansalliseen työhön, jolla torjutaan ilmastomuutosta (Samoa); 138.176 lisää perheväkivallan ja sukupuolittuneen väkivallan uhrien, myös saamelaisten alkuperäiskansaan kuuluvien, mahdollisuuksia päästä turvakoteihin ja osallisiksi resursseista (Kanada); 138.199 edistää vapaan, tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen	stärker tillämpningen av principen om fritt och informerat förhandssamtycke i all lagstiftning som gäller samernas rättigheter (Bolivarianska republiken Venezuela), 138.23 säkerställer skyddet för samernas självbestämmanderätt, inklusive eventuella ändringar av sametingslagen (Australien), 138.24 fortsätter beredningen av ändringar av sametingslagen i syfte att stärka urfolket samernas självbestämmanderätt (Kanada), 138.25 ändrar sametingslagen i syfte att säkerställa lämpliga politiska rättigheter för samerna (Danmark), 138.26 reviderar sametingslagen i syfte att främja urfolkens rättigheter och särskilt främja samernas självbestämmanderätt (Irland), 138.128 fortsätter att integrera barnens rättigheter och urfolkens rättigheter i Finlands nationella arbete för att bekämpa klimatförändringen (Samoa), 138.176 ökar möjligheterna för offer för våld i hemmet och konsrelaterat våld, även för urfolket samerna, att få tillträde till skyddshem och tillgång till resurser (Kanada), 138.199 främjar principerna för fritt
--	---	---	--

	(China);	periaatteita kaikessa lainsäädännössä sekä poliittisessa ja virallisessa päätöksenteossa, joka koskee saamelaisten oikeuksia (Saksa); 138.200 tehostaa pyrkimyksiä varmistaa saamelaisten ja romanien elämänlaatu; ratkaisee erityisesti heidän maidensa palauttamiseen, työllistymiseensä, palkkaukseensa, leimautumiseensa ja muihin ongelmiinsa liittyvät asiat (Chile); 138.201 suojelee saamelaiskulttuuria ja varmistaa, että saamelaisilla on mahdollisuus saada sosiaalipalveluja saamen kielellä (Kiina);	och informerat förhandssamtycke i all lagstiftning och i politiskt och officiellt beslutsfattande som gäller samernas rättigheter (Tyskland), 138.200 intensifierar ansträngningarna för att trygga samernas och romernas livskvalitet, löser särskilt frågor som gäller återbördande av mark, sysselsättning, lön, stigmatisering och andra problem (Chile), 138.201 skyddar den samiska kulturen och säkerställer att samerna har tillgång till socialservice på samiska (Kina),
YK:N ERITYISMEKANISMIIEN VIIMEISIMMÄT SAAMELAISIA KOSKEVAT SUOSITUKSET			
YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia käsittelevän erityisraportoin raportti saamelaisten ihmisoikeustilanteesta Norjan, Ruotsin ja Suomen saamelaisalueilla A/HRC/33/42/Add.3, julkaistu 9.8.2016	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
	Conclusions and recommendations 73. For the Sami people, rights over their lands and resources are the sine qua non conditions for their long-term well-being and a prerequisite for them to be able to continue to exist as a distinct people. Those rights do not appear to be sufficiently established, implemented or judicially protected in Norway, Sweden or Finland, resulting in their perpetual insecurity and instability. While the Special Rapporteur appreciates that natural resource investments are of key importance for the domestic economies of	Päätelmät ja suositukset 73. Oikeus omiin maihin ja luonnonvaroihin on saamelaisille heidän pitkäaikaisen hyvinvointinsa välttämätön edellytys ja perusedellytys sille, että he voivat edelleen säilyä erillisenä kansana. Vaikuttaa siltä, että Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa näiden oikeuksien tunnustaminen, täytäntöönpano ja juridinen suojelu ovat riittämättömiä, mikä aiheuttaa jatkuvaa epävarmuutta ja -vakautta. Erityisraporttija ymmärtää toki luonnonvaroihin liittyvien investointien	-

	the three countries, it is her view that their ambition to promote mining in a socially and ecologically sustainable manner cannot be achieved as long as Sami rights are not adequately reflected and safeguarded in the legislation that regulates natural resource extraction. 75. In Finland, the Mining Act shows that the Government is responding to concerns raised by the Sami people. However, in practice the Act appears to have fallen short of its stated objective to ensure that mining activities and gold panning are adapted “so as to secure the rights of the Sami as an indigenous people”. The Special Rapporteur also notes that the 2016 Finnish Forest and Park Enterprise Act will have a significant impact on the Sami people, and that removing safeguards for the Sami people is not in line with international human rights obligations with respect to the Sami people. C. Finland 85. The Special Rapporteur encourages the Government to reopen negotiations with the Sami Parliament on amendments to the Sami Parliament Act and to jointly develop a final and mutually acceptable proposal that addresses the full range of issues, including those relating to identification of a person as Sami for the	erityisen tärkeyden tutkittujen kolmen maan taloudelle. Hänen näkemyksensä mukaan maat eivät kuitenkaan pysty saavuttamaan tavoitteitaan edistää kaivostoimintaansa sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla, mikäli saamelaisten oikeuksia ei oteta riittävästi huomioon eikä niitä suojella luonnonvarojen hyödyntämistä säätelevässä lainsäädännössä. 75. Suomen kaivoslaki osoittaa, että maan hallitus pyrkii vastaamaan saamelaisten esittämiin huoliin. Käytännössä vaikuttaa kuitenkin siltä, ettei laki riitä täyttämään siinä esitettyä tavoitetta sen varmistamisesta, että kaivostoiminta ja kullanhuuhdonta sovitetaan yhteen ”sitä, että saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana turvataan”. Erityisraportoiija huomauttaa myös, että vuoden 2016 lailla Metsähallituksesta on merkittäviä vaikutuksia saamelaisiin ja että saamelaisia koskevien suojelupykälien poistaminen ei ole saamelaisia koskevien kansainvälisten ihmisoikeussitoumusten mukainen. C. Suomi 85. Erityisraportoiija kehottaa hallitusta aloittamaan uudelleen neuvottelut saamelaiskäräjien kanssa	
--	---	---	--

	purpose of registering on the electoral register. 86. Finland should, as a matter of priority, revise the Reindeer Husbandry Act and introduce special protection for Sami reindeer husbandry given the centrality of that means of livelihood to the culture of the Sami people. 87. In consultation with the Sami Parliament, Finland should continue to assess why the Mining Act is not being enforced effectively and what additional measures may be taken to reasonably correct that situation. 88. In order to ensure that the human rights of the Sami people are not eroded by the implementation of the Finnish Forest and Park Enterprise Act, the Sami Parliament and the Skolt Sami Village Council, as well as affected Sami communities, should be ensured a strengthened voice in related processes. At a minimum, the membership of the municipal boards provided for in the Act should have full and effective representation of the Sami people and a clearly defined mandate to assess any potential impacts of activities on the Sami people's rights to maintain and develop their own language and culture prior to approving any permits, to refrain from granting such permits if the activities risk	saamelaiskäräjistä annettuun lakiin tehtävistä muutoksista ja kehittämään yhdessä sen kanssa lopullisen ja molempien osapuolten kannalta hyväksyttävän ehdotuksen, joka ottaa kantaa kaikkiin asioihin, myös niihin, jotka koskevat esimerkiksi saamelaismääritelmää vaaliluetteloön rekisteröitymistä varten. 86. Suomen tulisi ensisijaisena toimenaan muuttaa poronhoitolakiaan ja asettaa saamelainen poronhoitotapa erityissuojelukseen, koska kyseisellä elinkeinolla on niin keskeinen asema saamelaiskulttuurissa. 87. Suomen tulisi saamelaiskäräjien kanssa käytävien neuvotteluiden kautta jatkaa sen arvioimista, miksi kaivoslakia ei toteuteta tehokkaasti ja mihin kohtuullisiin lisätoimiin voitaisiin ryhtyä tilanteen korjaamiseksi. 88. Jotta voitaisiin varmistaa se, ettei Metsähallituksesta annetun lain täytäntöönpano rapauta saamelaisten ihmisoikeuksia, saamelaiskäräjille, kolttien kyläkokoukselle sekä asianosaisille saamelaisyhteisöille tulisi taata aiempaa suurempi sananvalta asiaan liittyvissä prosesseissa. Vähintään laissa asetettuihin kuntakohtaisiin toimikuntiin tulisi tulla täysi ja tehokas saamelaisedustus ja edustajille tulisi	
--	---	---	--

	undermining conditions for Sami or Skolt livelihoods and culture, or if they will cause considerable harm to reindeer herding. 89. As a matter of priority, Finland should ensure that the revival programme for the Sami languages receives adequate and long-term funding and that its implementation is evaluated annually, and is reported on to United Nations human rights mechanisms in the context of treaty body reviews. Finland should address the shortage of Sami teachers and education material, especially in the numerically smaller Skolt and Ánar Sami languages, and ensure that distance learning receives additional funding. In close consultation with the Sami Parliament, Finland should develop a Sami teaching curriculum for education in the Sami homeland and work with the Sami Parliament in preparing and approving the national school curriculum to ensure that it includes sufficient and accurate guidance on Sami history and culture.	antaa selkeästi määritelty valtuutus arvioida kaikkien toimien mahdollisia vaikutuksia saamelaisten oikeuteen ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan ennen kuin mitään lupia myönnetään. Tällaisten lupien myöntämisestä tulisi pidättäytyä kokonaan, jos on olemassa vaara, että toiminta horjuttaa saamelaisten tai kolttien elinkeinojen ja kulttuurin harjoittamisolosuhteita tai jos ne aiheuttavat merkittävää vahinkoa poronhoidolle. 89. Suomen tulisi ensisijaisena asiana varmistaa, että saamen kielen elvytysohjelma saa riittävää ja pitkäaikaista rahoitusta, että sen toteutusta arvioidaan vuosittain ja että siitä raportoidaan edelleen YK:n ihmisoikeusmekanismeille sopimusvalvontaelinten arvioinnin yhteydessä. Suomen tulisi puuttua saamenkielisten opettajien ja oppimateriaalien puutteeseen erityisesti lukumäärältään pienempien koltan- ja inarinsaamen osalta ja varmistaa, että etäoppimiselle annetaan lisärahoitusta. Läheisessä yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa Suomen tulisi kehittää saamelaista opetussuunnitelmaa saamelaisten kotiseutualueella annettavaa opetusta varten ja valmistella ja hyväksyä	
--	---	---	--

		kansallinen opetussuunnitelma yhdessä saamelaiskäräjien kanssa sen varmistamiseksi, että siihen sisältyy riittävästi saamelaisten historiaa ja kulttuuria koskevaa opetusta ja että se on paikkansapitävää.	
Erityismekanismi	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
Vanhusten ihmisoikeuksien täysimääräistä toteumista käsittelevän YK:n riippumattoman asiantuntijan raportti Suomen maavierailusta A/HRC/51/27/Add.1 15, julkaistu 24.8.2022	65. The Independent Expert recommends that Finland ratify the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families as well as the conventions of the International Labour Organization that are relevant to older persons, including the Social Security (Minimum Standards) Convention, 1952 (No. 102) and the Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169). She congratulates the Government of Finland on the progress so far but would recommend increasing the budget of and support for the various monitoring mechanisms, especially the Finnish National Human Rights Institution, to strengthen monitoring and raise awareness of the human rights of older persons in different settings. This would ensure the application of more comprehensive, evidence-based guidance to better implement human rights for older persons and ensure their full enjoyment thereof.	65. Itsenäinen asiantuntija suosittelee, että Suomi ratifioi siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksien suojelua koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sekä ikääntyneitä koskevat Kansainvälisen työjärjestön yleissopimukset, kuten vuoden 1952 sosiaaliturvan vähimmäistasoa koskevan yleissopimuksen (nro 102) sekä itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan vuoden 1989 yleissopimuksen (nro 169). Hän onnittelee Suomen hallitusta tähänastisesta edistyksestä, mutta suosittelee erilaisten seurantamekanismien, erityisesti Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution, budjetin ja tuen lisäämistä, jotta voidaan vahvistaa seurantaa ja lisätä tietoisuutta ikääntyneiden ihmisoikeuksista eri tilanteissa. Näin varmistettaisiin kattavampien ja näyttöön perustuvien ohjeiden soveltaminen, jotta ikääntyneiden ihmisoikeudet toteutuisivat paremmin ja jotta he	65. Den oberoende experten rekommenderar att Finland ratificerar den internationella konventionen om skydd för alla migrerande arbetare och deras familjemedlemmar samt Internationella arbetsorganisationens konventioner som är relevanta för äldre personer, inklusive konventionen om social trygghet (miniminormer) från 1952 (nr 102) och konventionen om ursprungsfolk och stamfolk från 1989 (nr 169). Hon gratulerar Finlands regering till de framsteg som gjorts hittills, men skulle vilja rekommendera en ökning av budgeten för och stöd till de olika övervakningsmekanismerna, särskilt Finlands nationella människorättsinstitution, för att stärka övervakningen och öka medvetenheten om äldre personers mänskliga rättigheter i olika miljöer. Detta skulle säkerställa tillämpningen av mer omfattande, evidensbaserad vägledning för att bättre genomföra de mänskliga rättigheterna för äldre

	Data 67. Another area of improvement is related to the collection of disaggregated data related to older persons from a migrant or indigenous background. The Independent Expert was informed that the lack of data disaggregated by ethnicity was to safeguard identities and that all Finnish residents were equal regardless of their ethnicities. 69. Furthermore, with regard to elder abuse, all forms of violence, abuse and neglect should be taken into account in statistics. In terms of violence against women, the Independent Expert stresses the need to include data on older women disaggregated by age as well as other factors, such as indigenous, migrant, minority or other background. Only with sufficient bases of data can the Government implement meaningful measures. Discrimination and intersectionality 75. The provision of services should take into account specific needs of older persons, especially those with lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex, indigenous or ethnic backgrounds, to provide them with culturally sensitive health-care and social services. Older lesbian, gay, bisexual, transgender and	voisivat nauttia niistä täysimääräisesti. Tiedonkeruu 67. Toinen parantamisen kohde liittyy maahanmuuttaja- tai alkuperäiskansataustaisia ikääntyneitä koskevien eriteltyjen tietojen keräämiseen. Itsenäiselle asiantuntijalle kerrottiin, että etnisen alkuperän mukaan eriteltyjen tietojen puuttuminen johtui identiteetin turvaamisesta, ja että kaikki Suomessa asuvat olivat yhdenvertaisia etnisestä alkuperästä riippumatta. 69. Lisäksi vanhusten hyväksikäytön osalta kaikki väkivallan, hyväksikäytön ja laiminlyönnin muodot olisi otettava huomioon tilastoissa. Naisiin kohdistuvan väkivallan osalta itsenäinen asiantuntija korostaa, että ikääntyneitä naisia koskeviin tietoihin on sisällytettävä iän ja muiden tekijöiden mukaan eriteltyjä tietoja, kuten alkuperäisväestö-, maahanmuuttaja-, vähemmistö- tai muusta taustasta. Hallitus voi toteuttaa mielekkäitä toimenpiteitä vain riittävällä tietopohjalla. Syrjintä ja intersektionaalisuus 75. Palvelujen tarjoamisessa olisi otettava huomioon erityisesti lesboja,	och säkerställa att de till fullo åtnjuter dem. Uppgifter 67. Ett annat område som skulle kunna förbättras rör insamling av uppdelade uppgifter om äldre personer med invandrarbakgrund eller med bakgrund i ursprungsbefolkningen. Den oberoende experten informerades om att bristen på uppgifter uppdelade efter etnicitet var att skydda identiteter och att alla finska invånare var jämlika oavsett deras etnicitet. 69. När det gäller övergrepp mot äldre bör dessutom alla former av våld, övergrepp och försummelse beaktas i statistiken. När det gäller våld mot kvinnor betonar den oberoende experten behovet av att inkludera uppgifter om äldre kvinnor uppdelade efter ålder samt andra faktorer, såsom ursprungsbefolknings-, migrant-, minoritets- eller annan bakgrund. Endast med tillräckliga dataunderlag kan regeringen genomföra meningsfulla åtgärder Diskriminering och intersektionalitet
--	---	---	--

	intersex persons, who are one of the most vulnerable groups, receive insufficient services and have poor health outcomes. They are also one of the most invisible groups in old age owing to social stigma and are largely ignored by national laws and policies and by society at large. They may experience multiple forms of discrimination owing to the stigma linked to their sexual orientation, gender identity and sex characteristics. 77. Discrimination on the basis of language and ethnic and indigenous origin is aggravated for older persons. Designing appropriate and culturally sensitive services for persons with dementia with a mother tongue other than Finnish should take into consideration that, in older age, persons with dementia may revert to their original language and lose their previous ability to communicate in another language. 78. The Independent Expert recommends that the Government increase the number of health-care professionals who are native in one of the three Sami languages and that it provide cultural training to non-Sami health-care personnel working with older Sami people, in particular those with cognitive impairments, including dementia. 79. There is also a need to develop and	homoja, biseksuaaleja, transsukupuolisia ja intersukupuolisia, alkuperäiskansataustaisia tai etnisen taustan omaavia ikääntyneitä koskevat erityistarpeet, jotta heille voidaan tarjota kulttuurin huomioon ottavia terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluja. Ikääntyneet lesbot, homot, biseksuaalit, transsukupuoliset ja intersukupuoliset henkilöt, jotka ovat yksi haavoittuvimmista ryhmistä, saavat riittämättömiä palveluja ja heidän terveytensä on muuta väestöä heikompi. He ovat myös yksi näkymättömmistä ikääntyneiden ryhmistä sosiaalisen stigman vuoksi, ja kansalliset lait ja politiikat sekä koko yhteiskunta jättävät heidät suurelta osin huomiotta. He saattavat kohdata Ihmisoikeuskeskus 38 monenlaista syrjintää seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuoliominaisuuksiin liittyvän leiman vuoksi. 77. Kieleen sekä etniseen ja alkuperäistaustaan perustuva syrjintä syvenee ikääntyneiden kohdalla. Muiden kuin suomea äidinkielenään puhuvien dementiaa sairastavien henkilöiden tarkoituksenmukaisten ja kulttuurin huomioon ottavien palvelujen suunnittelussa tulisi huomioida, että ikääntyneet dementiaa sairastavat saattavat palata käyttämään	75. Vid tillhandahållandet av tjänster bör hänsyn tas till äldre personers särskilda behov, särskilt de med lesbisk, homosexuell, bisexuell, trans- och intersexuell, ursprungsbefolknings- eller etnisk bakgrund, för att ge dem kulturellt känslig hälso- och sjukvård och sociala tjänster. Äldre homosexuella, bisexuella, transpersoner och intersexuella personer, som är en av de mest utsatta grupperna, får otillräckliga tjänster och har dåliga hälsoresultat. De är också en av de mest osynliga grupperna under ålderdomen på grund av social stigmatisering och ignoreras till stor del av nationell lagstiftning och politik och av samhället i stort. De kan uppleva flera former av diskriminering på grund av stigmatiseringen av deras sexuella läggning, könsidentitet och könsegenskaper. 77. Diskriminering på grund av språk, etniskt ursprung och ursprung i ursprungsbefolkningen förvärras för äldre personer. Vid utformningen av lämpliga och kulturellt känsliga tjänster för personer med demens som har ett annat modersmål än finska bör hänsyn tas till att personer med demens i hög ålder kan återgå
--	---	---	---

	safeguard low-threshold services in Sami languages that support mental well-being and mental health for the older Sami population. Availability and accessibility should also be safeguarded in the Sami homeland. To develop such services, Sami-speaking professional staff with an understanding of the Sami culture are needed. 80. Attention must be paid, in health-care and social services, to the communitybased practices characteristic of the Sami indigenous people. In line with the recommendations on mental health care contained in the concluding observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights on the seventh periodic report of Finland, 19 practices, in particular community care, that support the whole Sami community must be developed. Community centres with health-care and social welfare professionals familiar with the Sami culture are increasingly important for older Sami people who wish to continue their traditional reindeer-herding lifestyles, in particular given the increasing migration of younger Sami people to urban centres. Adequate standard of living 100. She encourages the Government to ensure an increased focus on the needs of	alkuperäistä kieltään ja menettää aiemman kykynsä kommunikoida toisella kielellä. 78. Itsenäinen asiantuntija suosittelee, että hallitus lisää yhtä kolmesta saamen kielestä äidinkielenään puhuvien terveydenhuollon ammattilaisten määrää ja antaa kulttuurikoulutusta muille kuin saamelaisille terveydenhuollon työntekijöille, jotka työskentelevät ikääntyneiden saamelaisten parissa, erityisesti niiden kanssa, joilla on kognition heikentymää, mukaan lukien dementiaa sairastavat. 79. Ikääntyneen saamelaisväestön henkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä tukevia, saamenkielisiä matalan kynnyksen palveluita on myös kehitettävä ja ne on turvattava. Myös saatavuus ja saavutettavuus tulee turvata saamelaisten kotiseutualueella. Näiden palveluiden kehittämiseen tarvitaan saamelaiskielistä ammattihenkilöstöä, joka tuntee saamelaiskulttuurin. 80. Terveydenhuollossa ja sosiaalipalveluissa on kiinnitettävä huomiota alkuperäiskansa saamelaisille ominaisiin yhteisöllisiin käytäntöihin. Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitean Suomea koskevassa seitsemännessä	till sitt ursprungliga språk och förlora sin tidigare förmåga att kommunicera på ett annat språk. 78. Den oberoende experten rekommenderar regeringen att öka mängden hälso- och sjukvårdspersonal som talar ett av de tre samiska språken som modersmål och att tillhandahålla kulturell utbildning för icke-samisk hälso- och sjukvårdspersonal som arbetar med äldre samiska personer, särskilt personer med kognitiva funktionsnedsättningar, inklusive demens. 79. Det finns också ett behov av att utveckla och skydda tjänster med låg tröskel på samiska språk som stöder psykiskt välbefinnande och psykisk hälsa för den äldre samiska befolkningen. Tillgång och tillgänglighet bör också garanteras i samernas hembygdsområde. För att utveckla sådana tjänster behövs samisktalande professionell personal med förståelse för den samiska kulturen. 80. När det gäller hälso- och sjukvård och sociala tjänster måste man uppmärksamma den samhällsbaserade praxis som är typisk för det samiska
--	--	---	---

	older persons living in rural and remote areas, as well as small villages where older Sami, Roma and other persons who are members of linguistic, religious or ethnic minorities live. It is essential to plan and implement viable transport and infrastructure options for the ageing population to ensure their access to essential services.	määräaikauskertomuksessa esittämien mielenterveydenhoitoa koskevien suositusten mukaisesti koko saamelaisyhteisöä tukevia käytäntöjä, erityisesti yhteisöllistä hoitoa, on kehitettävä.19 Yhteisökeskukset, joissa työskentelee saamelaiskulttuuriin perehtyneitä terveyden- ja sosiaalihuollon ammattilaisia, ovat entistä tärkeämpiä niille ikääntyneille saamelaisille, jotka haluavat jatkaa perinteistä poronhoitoon liittyvää elämäntyyliään, erityisesti kun otetaan huomioon nuorten saamelaisten lisääntyvä muutto kaupunkikeskuksiin. Riittävä elintaso 100. Hän kannustaa hallitusta kiinnittämään enemmän huomiota niiden ikääntyneiden romanien, saamelaisten ja muiden kielellisiin, uskonnollisiin tai etnisiin vähemmistöihin kuuluvien tarpeisiin, jotka asuvat maaseutu- ja syrjäseuduilla sekä taajamissa. On olennaisen tärkeää suunnitella ja toteuttaa käyttökelpoisia liikenne- ja infrastruktuurivaihtoehtoja ikääntyvälle väestölle, jotta varmistetaan heidän mahdollisuutensa käyttää keskeisiä palveluja.	ursprungsfolket. I linje med rekommendationerna om mentalvård i de avslutande iakttagelserna från utskottet för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter i den sjunde periodiska rapporten om Finland,19 måste metoder, särskilt samhällsvård, som stöder hela det samiska samhället utvecklas. Kulturcentrum med hälso- och sjukvårdspersonal och socialvårdspersonal som är bekanta med samisk kultur blir allt viktigare för äldre samiska människor som vill fortsätta sin traditionella livsstil med renskötsel, särskilt med tanke på att allt fler yngre samer flyttar till städer. Tillräcklig levnadsstandard 100. Hon uppmuntrar regeringen att säkerställa ett ökat fokus på behoven hos äldre personer som bor på landsbygden och i avlägsna områden samt små byar där äldre samer, romer och andra personer som hör till språkliga, religiösa eller etniska minoriteter bor. Det är av avgörande betydelse att planera och genomföra livskraftiga transport- och infrastrukturalternativ för den åldrande befolkningen för att säkerställa deras tillgång till grundläggande tjänster.
--	---	--	--

Erityismekanismi	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
Totuuden, oikeudenmukaisuuden, hyvityksen ja toistumattomuuden takeiden edistämistä käsittelevä YK:n erityisraportoiija A/HRC/57/50/Add.3, julkaistu 22.7.2024	59. The Special Rapporteur recommends that the Government of Finland: (a) Ratify the Indigenous and Tribal Peoples Convention 1989 (No. 169); (b) Ensure that the Truth and Reconciliation Commission has the necessary financial, technical and political support to carry out its work; (c) Ensure that the Truth and Reconciliation Commission proposes recommendations that are specific, tailor-made and provide a clear and enforceable road map for State and local public entities to effectively discharge their duties towards the Sami people, as well as guidance on how to monitor and enforce the implementation of its recommendations. The Commission should explore cooperation avenues with international experts and practitioners with experience in similar initiatives to complement and guide their efforts; (d) Design and implement, in consultation with the Sami people, a mechanism to monitor the implementation of the recommendations to be contained in the report of the Commission. Such a mechanism should be independent, receive sufficient technical and financial resources, and remain in function until all recommendations have been	59. Erityisraportoiija suosittelee, että Suomen hallitus: (a) ratifioi alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen nro 169 (1989); (b) varmistaa, että totuus- ja sovintokomissiolla on työnsä toteuttamiseksi tarvittava rahoituksellinen, tekninen ja poliittinen tuki; (c) varmistaa, että totuus- ja sovintokomissio esittää suosituksia, jotka ovat täsmällisiä, räätälöityjä ja sisältävät selkeän sekä täytäntöönpanokelpoisen toimintasuunnitelman valtion ja paikallisten julkisyhteisöjen velvollisuuksien tehokkaaksi täyttämiseksi saamelaisten suhteen, sekä ohjeistuksen suositusten täytäntöönpanon seurannasta ja valvonnasta. Komission tulisi selvittää yhteistyömahdollisuuksia kansainvälisten asiantuntijoiden ja käytännön toimijoiden kanssa, joilla on kokemusta vastaavista aloitteista, täydentääkseen ja ohjatakseen työtään; (d) suunnittelee ja toteuttaa saamelaisten kanssa neuvotellen mekanismin komission raporttiin	

	implemented; (e) Invite a representative of the Finnish Human Rights Centre to participate in the parliamentary group for the Truth and Reconciliation Commission; (f) Ensure that the Sami people are granted access to the archives of the Truth and Reconciliation Commission, which will be established in the Sami section of the National Archives; (g) Establish the mandate of the Sami psychosocial support unit Uvjj – Uvjâ – Uvja – Untuva as a permanent independent unit within the Ministry of Health and Welfare, with an autonomous budget and sufficient human and financial resources and geographical presence to allow it to service the needs of the Sami people across the country; (h) Design and implement, in full consultation with and with the consent of the Sami people, a comprehensive reparation programme that includes measures of compensation and satisfaction (including public apologies), strengthens the existing measures of rehabilitation, provides transformative reparations and widens the scope of restitution measures available to them, in compliance with international standards on the rights of Indigenous Peoples; (i) Consider adopting an overarching	sisältyvien suositusten täytäntöönpanon seuraamiseksi. Tällaisen mekanismin tulee olla riippumaton, sille tulee turvata riittävät tekniset ja taloudelliset resurssit, ja sen tulee toimia, kunnes kaikki suositukset on pantu täytäntöön; (e) kutsuu Suomen ihmisoikeuskeskuksen edustajan osallistumaan totuus- ja sovintokomissiota käsittelevään parlamentaariseen työryhmään; (f) varmistaa, että saamelaisille myönnetään pääsy totuus- ja sovintokomission arkistoihin, jotka sijoitetaan Kansallisarkiston saamelaisosioon; (g) vahvistaa saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikön Uvjj – Uvjâ – Uvja – Untuva toimeksiannon pysyväksi, riippumattomaksi yksiköksi sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen, turvaten sille itsenäisen talousarvion sekä riittävät henkilöstö- ja taloudelliset resurssit ja maantieteellisen kattavuuden, jotta se voi vastata saamelaisten tarpeisiin koko maassa; (h) suunnittelee ja toteuttaa täysimääräisessä neuvottelussa saamelaisten kanssa ja heidän suostumuksellaan kattavan hyvitysohjelman, joka sisältää korvaus- ja hyvitystoimenpiteitä (mukaan lukien	
--	---	---	--

	regulatory, technical and financial framework to guide and facilitate measures of restitution of Sami objects and skeletal remains; (j) Adopt a national policy to memorialize the legacy of the assimilation policies related to the rights of the Sami people, and ensure that public institutions across the country adopt or scale up memorialization and education about the lasting effects of those policies on the rights of the Sami people; (k) Ensure that the outcome report of the Truth and Reconciliation Commission is widely disseminated, both to the populations affected and to Finnish society as a whole, and that its dissemination is accompanied by sustained efforts in the fields of memorialization, education and culture to both commemorate and inform current and future generations about the history and present status of the Sami people; (l) Provide the Sami Museum Siida with sufficient and sustained economic and institutional support to carry out its mission. The Museum should deepen its work in the memorialization of the legacy of past abuses to ensure transmission of that information to current and future generations; (m) Urgently update the core national educational curricula to comprehensively	julkiset anteeksipyynnöt), vahvistaa olemassa olevia kuntoutustoimia, sisältää rakenteellisia muutoksia edistäviä hyvityksiä sekä laajentaa heidän käytettävissään olevien palauttamistoimenpiteiden alaa kansainvälisten alkuperäiskansojen oikeuksia koskevien standardien mukaisesti; (i) harkitsee yleisen sääntelyllisen, teknisen ja taloudellisen viitekehyksen hyväksymistä ohjaamaan ja helpottamaan saamelaisten esineiden ja luurankojäänteiden palauttamista koskevia toimia; (j) hyväksyy kansallisen politiikan, jolla muistetaan saamelaisten oikeuksiin liittyvien assimilaatiopolitiikkojen perintö, ja varmistaa, että julkiset instituutiot eri puolilla maata ottavat käyttöön tai vahvistavat muistamista ja opetusta näiden politiikkojen pitkäaikaisista vaikutuksista saamelaisten oikeuksiin; (k) varmistaa, että totuus- ja sovintokomission loppuraportti levitetään laajasti sekä vaikutuksen kohteena oleville väestöille että koko suomalaiselle yhteiskunnalle, ja että sen levittämistä tuetaan pitkäjänteisillä toimilla muistamisen, koulutuksen ja kulttuurin aloilla, jotta sekä nykyiset että tulevat sukupolvet muistavat ja	
--	--	--	--

	incorporate education at the primary, secondary and tertiary levels on the history, culture and status of the Sami people in Finland and the violations they have endured. Ensure that teachers and public officials receive training on this topic and on the human rights of Indigenous Peoples; (n) Reinforce and expand the existing measures aimed at revitalizing the Sami languages and promoting Sami language services in public institutions, including the health sector, to respond to the remaining challenges in this field. In particular, adopt measures to redress the scarcity of basic education teachers and educational material in the Sami languages, including by increasing the resources aimed at paying the salaries of Sami language teachers, translating educational material into the three Sami languages, producing culturally appropriate educational material for Sami teachers and promoting sustainable working conditions for them; (o) Adopt measures to curb and address discrimination, racism and hate speech directed against the Sami people, in compliance with international standards on freedom of expression and on the prohibition of incitement to hatred and discrimination, and ensure accountability is pursued where required by law compliant with such international standards;	saavat tietoa saamelaisten historiasta ja nykytilasta; (l) turvaa Saamelaismuseum Siidalle riittävän ja jatkuvan taloudellisen ja institutionaalisen tuen sen tehtävän toteuttamiseksi. Museon tulisi syventää työtään menneisiin väärinkäytöksiin liittyvän muistamisen alalla varmistaakseen tiedon siirtymisen nykyisille ja tuleville sukupolville; (m) päivittää kiireellisesti kansalliset opetussuunnitelman perusteet siten, että perus-, toisen asteen ja korkea-asteen koulutuksessa sisällytetään kattavasti opetus saamelaisten historiasta, kulttuurista ja asemasta Suomessa sekä heihin kohdistuneista oikeudenloukkauksista. Varmistaa, että opettajat ja julkiset viranhaltijat saavat koulutusta tästä aiheesta sekä alkuperäiskansojen ihmisoikeuksista; (n) vahvistaa ja laajentaa olemassa olevia toimenpiteitä saamen kielten elvyttämiseksi ja saamenkielisten palvelujen edistämiseksi julkisissa instituutioissa, mukaan lukien terveydenhuolto, alan jäljellä oleviin haasteisiin vastaamiseksi. Erityisesti toteuttaa toimenpiteitä saamenkielisten perusopetuksen opettajien ja oppimateriaalien puutteen korjaamiseksi muun muassa lisäämällä resursseja saamen kielen opettajien	
--	---	--	--

	(p) Revise sections 3 and 9 of the Sami Parliament Act to bring it into compliance with international standards regarding the rights of Indigenous Peoples to self-determination, to determine their own identity and membership, and to their free, prior and informed consent on issues affecting their status, as well as in compliance with the rulings of international human rights mechanisms on the matter; (q) Ensure that criminal prosecution is not misused as a form of retaliation against the Sami people for exercising their right to self-determination in determining their identity and membership; (r) Revise legislation, policies and practices, including those regarding development and logging and mining projects that impact the rights and status of the Sami people, to ensure that their free, prior and informed consent is obtained in all instances; (s) Ensure that the rights of the Sami people enshrined in international standards are legally recognized in domestic law; (t) Ensure that international standards on the rights of Indigenous Peoples are embedded in all decisions, legislation, processes and mechanisms regarding transitional justice for past colonial abuses.	palkkoihin, kääntämällä oppimateriaaleja kolmelle saamen kielelle, tuottamalla kulttuurisesti asianmukaisia oppimateriaaleja sekä edistämällä opettajien kestäviä työoloja; (o) toteuttaa toimenpiteitä saamelaisiin kohdistuvan syrjinnän, rasismien ja vihapuheen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi ilmaisunvapautta sekä vihapuheeseen ja syrjintään yllyttämisen kieltoa koskevien kansainvälisten standardien mukaisesti sekä varmistaa, että vastuu toteutuu lain edellyttämällä tavalla näiden standardien mukaisesti; (p) tarkistaa saamelaiskärjälain 3 ja 9 §:t saattaakseen ne vastaamaan kansainvälisiä standardeja, jotka koskevat alkuperäiskansojen oikeutta itsemääräämiseen, oikeutta määritellä oma identiteettinsä ja jäsenyytensä sekä oikeutta vapaaseen, ennakkoperustaiseen ja tietoon perustuvaan suostumukseen heitä koskevissa asioissa, sekä kansainvälisten ihmisoikeusmekanismien ratkaisujen mukaisesti; (q) varmistaa, ettei rikosoikeudellista syytötoimintaa käytetä väärin kostotoimena saamelaisia vastaan heidän käyttäessään oikeuttaan itsemääräämiseen identiteettinsä ja jäsenyytensä määrittelyssä; (r) tarkistaa lainsäädäntöä, politiikkoja ja	
--	--	---	--

		käytäntöjä, mukaan lukien kehittämis-, metsänhakkuihin ja kaivostoimintaan liittyvät hankkeet, jotka vaikuttavat saamelaisten oikeuksiin ja asemaan, varmistaakseen, että heidän vapaa, ennakkoperustainen ja tietoon perustuva suostumuksensa saadaan kaikissa tapauksissa; (s) varmistaa, että kansainvälisissä standardeissa turvatut saamelaisten oikeudet tunnustetaan oikeudellisesti kansallisessa lainsäädännössä; (t) varmistaa, että alkuperäiskansojen oikeuksia koskevat kansainväliset standardit sisällytetään kaikkiin päätöksiin, lainsäädäntöön, prosesseihin ja mekanismeihin, jotka koskevat siirtymäkauden oikeutta menneisiin kolonialistisiin väärinkäytöksiin liittyen.	
EUROOPAN RASISMIN JA SUVAITSEMATTOMUUDEN VASTAISEN KOMISSION (ECRI) SAAMELAISIA KOSKEVAT SUOSITUKSET			
Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastaisen komission kolmas Suomea koskeva raportti, hyväksytty 1.7.2025	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
	15. While teaching about history and culture of indigenous Sámi people and Roma is included in the school curriculum,²⁷ it appears that these topics are not systematically taught in practice. In the opinion of ECRI, this creates knowledge gaps that will not reduce the often-negative attitudes towards these populations. 16. ECRI recommends that the Finnish	15. Vaikka alkuperäiskansa saamelaisten ja romaanien historian ja kulttuurin opetus kuuluu koulujen opetusohjelmaan,²⁷ vaikuttaa siltä, että näitä aiheita ei käytännössä opeteta järjestelmällisesti. ECRI:n näkemyksen mukaan tämä saa aikaan tietoaukkoja, jotka eivät ole omiaan vähentämään näihin väestöihin usein kohdistuvia	15. Även om undervisning om urfolket samernas och romernas historia och kultur ingår i skolans läroplan, tycks dessa ämnen i praktiken inte undervisas systematiskt. Enligt ECRI leder detta till kunskapsluckor som inte bidrar till att minska de ofta negativa attityderna gentemot dessa befolkningsgrupper.

	authorities ensure that courses on the history and culture of the indigenous Sámi people and Roma are systematically taught in school education. 53. According to civil society interlocutors met by the ECRI delegation during the visit, hate speech against Sámi people has also increased. Sámi activists who are visible in Finnish media have been particularly targeted. Hate against Sámi is especially prevalent in social media and when issues such as the elections to the Sámi Parliament are discussed. 55. ECRI recommends, as a matter of priority, that the authorities take action to counter racist and LGBTI-phobic hate speech, including online and such perpetrated by public figures, by setting up a special working group comprising representatives of all relevant authorities, the equality bodies, civil society organisations, academia and, as much as possible, the media, to develop a detailed programme of concrete and measurable actions against hate speech, including where necessary by revising legislation. In developing such programme of actions, inspiration should be drawn from ECRI's General Policy Recommendation No.15 on combating hate speech and the Council of Europe Committee of Minister's	kielteisiä asenteita. 16. ECRI suosittelee, että Suomen viranomaiset varmistavat, että alkuperäiskansa saamelaisten ja romaanien historiaa ja kulttuuria opetetaan systemaattisesti kouluissa. 53. ECRI:n vierailullaan tapaamien kansalaisyhteiskuntaa edustavien keskustelukumppanien mukaan saamelaisiin kohdistuva vihapuhe on myös lisääntynyt. Suomalaisessa mediassa näkyvät saamelaisaktivistit ovat erityisesti sen kohteena. Saamelaisvihaa on erityisesti sosiaalisessa mediassa ja silloin kun keskustelussa on saamelaiskäräjävaalien tapaiset aiheet. 55. ECRI suosittelee, että viranomaisten tulisi kiireellisesti ryhtyä toimiin rasistisen ja LGBTI-vastaisen mm. verkon ja julkisuuden henkilöiden levittämän vihapuheen kitkemiseksi ja perustaa erityinen työryhmä, jossa on kaikkien asiaan kuuluvien viranomaisten lisäksi edustajia tasa-arvoelimistä, kansalaisjärjestöistä, yliopistomaailmasta ja mahdollisuuden mukaan mediasta. Sen tehtävänä olisi laatia yksityiskohtainen ohjelma konkreettisista ja mitattavista vihapuheen vastaisista toimista, joihin voi kuulua tarpeen mukaan	16. ECRI rekommenderar att de finländska myndigheterna säkerställer att undervisning om urfolket samernas samt romernas historia och kultur systematiskt ingår i skolundervisningen. 53. Enligt företrädare för det civila samhället som ECRI-delegationen träffade under besöket har hatpropaganda mot samer också ökat. Samiska aktivister som är synliga i finländska medier har varit särskilt utsatta. Hat mot samer är särskilt utbrett i sociala medier och i samband med diskussioner om frågor såsom valen till Sametinget. 55. ECRI rekommenderar att myndigheterna skyndsamt vidtar åtgärder för att motverka rasistiskt och LGBTI-fientligt hatpropaganda, bland annat på nätet och sådan som sprids av offentliga personer, genom att inrätta en särskild arbetsgrupp bestående av företrädare för samtliga relevanta myndigheter samt jämställdhets- och likabehandlingsorgan, civilsamhällesorganisationer, den akademiska världen och i möjligaste mån även mediesektorn. Arbetsgruppen ska ha till uppgift att
--	---	---	--

	Recommendation CM/Rec (2022)16 to member States on combating hate speech.	lainsäädännön muutokset. Tämän toimintaohjelman kehittämisessä tulisi hakea innoitusta vihapuheen torjuntaa koskevasta ECRI:n GPR 15:sta sekä Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenmaille antamasta vihapuheen torjuntaa koskevasta suosituksesta CM/Rec (2002)16.	utarbete ett detaljerat program med konkreta och mätbara åtgärder mot hatpropaganda, vid behov även genom lagstiftningsändringar. Vid utarbetandet av programmet bör inspiration hämtas från ECRI:s allmänna politiska rekommendation nr 15 om bekämpning av hatpropaganda samt från Europarådets ministerkommittés rekommendation CM/Rec(2002)16 om bekämpning av hatpropaganda.
EUROOPAN NEUVOSTON IHMISOIKEUSVALTUUTETUN SAAMELAISIA KOSKEVAT SUOSITUKSET			
Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun Nils Muižnieksin Suomea koskeva raportti CommDH(2012)27, julkaistu 25.9.2012	Alkuperäinen englanninkielinen	Suomenkielinen käännös	Ruotsinkielinen käännös
	122. The Finnish Constitution has recognised the Sámi as an indigenous people and conferred upon them specific rights in the cultural and linguistic spheres. However, this recognition has not yet been extended to land rights or rights for reindeer herding, although the UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples and the International Labour Organization Convention No. 169 clearly provide for rights in these areas. The Commissioner notes that the preparations for the Finnish ratification of the ILO Convention No. 169 have already taken over two decades. The central issue is that special measures are required to ensure the enjoyment of economic and cultural rights by the Sámi as an indigenous people.	122. Suomen perustuslaki on tunnustanut saamelaisten aseman Suomen alkuperäiskansana ja taannut heille erityiset kulttuuriset ja kielelliset oikeudet. Oikeuksien tunnustaminen ei kuitenkaan toistaiseksi ole ulottunut maanomistus- eikä poronhoito-oikeuksiin, vaikka YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista ja ILO:n sopimus nro 169 selvästi antavat oikeuksia näillä alueilla. Ihmisoikeusvaltuutettu huomauttaa, että Suomen valmistelut ILO:n sopimuksen nro 169 ratifioimiseksi ovat kestäneet jo yli 20 vuotta. Keskeinen kysymys ovat erityistoimenpiteet, joita saamelaisten taloudellisten ja kulttuuristen alkuperäiskansaoikeuksien	

	Under international human rights law, special measures can be authorised in such a situation, as long as they remain proportionate to the legitimate aims pursued. The Commissioner would like to stress that the ratification process should not be viewed as a zero-sum game, as the land usufruct rights of the majority population and their right to exercise their livelihoods would also have to be taken into account. 123. The Commissioner urges Finland to ratify ILO Convention No. 169, and to recognise the Sámi usufruct rights to land and to reindeer herding in the traditional manner. Close cooperation between the different ministries is essential for addressing the remaining needs for legislative reform in a coherent manner. This would also facilitate discussions with Sámi representatives, who should be closely involved in the ratification process. The proposal to set up a joint working group between the Finnish and Sámi Parliaments to pursue ratification merits serious consideration. The current reform of <i>Metsähallitus</i> provides another opportunity for innovative solutions to the issues concerned. The on-going negotiations for the Nordic Sámi Convention underscore the inter-state dimension of the Sámi issue and may highlight positive practices and possibilities	varmistaminen edellyttää. Kansainvälisen ihmisoikeuslainsäädännön mukaan erityistoimenpiteet voivat olla perusteltuja kyseisessä tilanteessa edellyttäen, että ne ovat oikeassa suhteessa tavoiteltuihin hyväksyttäviin päämääriin nähden. Ihmisoikeusvaltuutettu haluaa myös painottaa, että ratifiointimenettelyä ei tule katsoa vain nollasummapelinä, sillä valtaväestön nautintaoikeudet ja heidän oikeutensa harjoittaa elinkeinojaan tulisi ottaa huomioon. 123. Ihmisoikeusvaltuutettu kehottaa Suomea ratifioimaan ILO:n sopimuksen nro 169 ja tunnustamaan saamelaiden maankäyttöoikeudet ja oikeuden harjoittaa perinteistä poronhoitoa. Muiden lakiuudistustarpeiden yhtenäinen käsittely edellyttää eri ministeriöiden tiivistä yhteistyötä. Tämä helpottaisi myös neuvotteluja saamelaisedustajien kanssa, joilla on oltava merkittävä rooli ratifiointiprosessissa. Ehdotus eduskunnan ja saamelaiskäräjien yhteisen ratifiointityöryhmän perustamisesta on todella harkitsemisen arvoinen. Metsähallituksen uudistaminen tarjoaa myös mahdollisuuden löytää innovatiivisia ratkaisuja esillä oleviin kysymyksiin.	
--	---	---	--

	for a harmonised approach.	Meneillään olevissa neuvotteluissa pohjoismaisen saamelaissopimuksen aikaansaamiseksi painotetaan, että saamelaiskysymys ylittää valtioiden rajat, ja neuvotteluissa saatetaan korostaa myönteisiä käytäntöjä ja mahdollisuuksia yhdenmukaistettuun lähestymistapaan.	
--	----------------------------	---	--